Gdańskie Zeszyty Numizmatyczne

Czasopismo Oddziału Gdańskiego
Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego

Nr 177

styczeń 2026

ISSN 1505 - 1390

W numerze: • Honorowa plakieta Senatu Wolnego Miasta Gdańska • Eugeniusz Kwiatkowski na pomnikach i medalach • Upamiętnienie Gabriela Narutowicza w PG • Miedziane szelągi Jana Kazimierza z przebitą datą roczną 1660/I • Wieści z Oddziału…

GDAŃSKIE ZESZYTY NUMIZMATYCZNE

Pismo ukazuje się od 1988 roku

Wydawca :
Polskie Towarzystwo Numizmatyczne
Oddział w Gdańsku

Redakcja:
Tomasz Olkowski

Kontakt z redakcją:
ptngdansk@wp.pl

Gdańskie Zeszyty Numizmatyczne
są rozprowadzane drogą internetową wewnątrz Towarzystwa
przez Oddział w Gdańsku.

Redakcja nie odpowiada za treść zamieszczanych reklam i ogłoszeń.
Za treść artykułów odpowiedzialni są autorzy.
Redakcja zastrzega sobie prawo do skracania i korekty
nadesłanych materiałów.

Na okładce wykorzystano zdjęcie rewersu szeląga koronnego z artykułu Zdzisława Szuplewskiego

Spis treści

Od redakcji **4**

Honorowa plakietka Senatu Wolnego Miasta Gdańska, przypisana Maxowi Buchholzowi **5**
Adam Kuźnicki

Eugeniusz Kwiatkowski na pomnikach i medalach **33**
Dariusz Świsulski

Upamiętnienie Gabriela Narutowicza w Politechnice Gdańskiej **63**
Dariusz Świsulski

Miedziane szelągi króla Jana Kazimierza z przebitą datą roczną 166/0/1 **68**
Zdzisław Szuplewski

Wieści z Oddziału Gdańskiego PTN **85**
Zarząd Oddziału Gdańskiego PTN

Od redakcji

Po długiej przerwie, wraz z początkiem Nowego 2026 Roku ukazuje się kolejny numer Gdańskich Zeszytów Numizmatycznych. Niestety nieszczęśliwie zbiegło się to z odejściem Aleksandra M. Kuźmina, jednego z trójki założycieli pisma i wieloletniego jego redaktora. W związku z tym smutnym wydarzeniem chcielibyśmy wyrazić nasze głębokie współczucie Bliskim Zmarłego, a jednocześnie – dedykując ten kolejny numer czasopisma Aleksandrowi oraz wszystkim, którzy Go znali i cenili – życzyć, by ten Nowy Rok przyniósł nam Wszystkim ukojenie, nadzieję i wiarę w lepsze nadchodzące dni.

W bieżącym numerze Czytelnik zainteresowany medalierstwem znajdzie artykuł o honorowej plakietce Senatu Wolnego Miasta Gdańska oraz dwa kolejne o upamiętnieniu ważnych postaci dla polskiej gospodarki: Eugeniusza Kwiatkowskiego i Gabriela Narutowicza. Miłośników numizmatyki z pewnością zainteresuje artykuł o miedzianych szelągach króla Jana II Kazimierza Wazy. W stałym dziale z informacjami o wydarzeniach w Oddziale Gdańskim PTN przeczytać będzie można o tym, jak minął poprzedni rok, a także teksty *Pro Memoria* poświęcone dwóm zasłużonym naszym członkom, którzy zmarli w minionym roku.

Serdecznie zapraszam do lektury

Tomasz Olkowski

Adam Kuźnicki - Sydney, Australia

HONOROWA PLAKIETKA SENATU WOLNEGO MIASTA GDAŃSKA, PRZYPISANA MAXOWI BUCHHOLZOWI

Na początku zeszłego roku przedstawiłem państwu pierwszy medal sportowy zaprojektowany przez Maxa Buchholza dla Senatu Wolnego Miasta Gdańska w roku 1921. Była to jednostronna okrągła nagrodowa plakietka sportowa „Stadtsilhouette, Wallmotiv, round Danzig". Została ona obszernie opisana w GZN-174 z 2. kwietnia 2024 r. Dla formalności przypomnę jeszcze raz ten obiekt wykonany w firmie Moritz Stumpf & Sohn Danzig.

Rys.1. Srebrna plakietka nagrodowa Senatu „Stadtsilhouette, Wallmotiv Danzig"; projekt: Max Buchholz, wykonawca: gdańska firma „Moritz Stumpf & Sohn" - kolekcja własna autora

Wiadomo, że w tym samym roku artysta zaprojektował jeszcze jedną plakietkę, ale jej 100 procentowa identyfikacja była dla mnie na początku dosyć problematyczna z kilku względów, a głównie z powodu braku szczegółowego opisu tego obiektu.

Na liście swoich dzieł sztuki wykonanych w 1921 r. Max Buchholz udokumentował osobiście jeszcze jeden dodatkowy projekt plakietki. Jego lista stworzonych prac powstała i została uwieczniona datą 12 stycznia 1947 r.

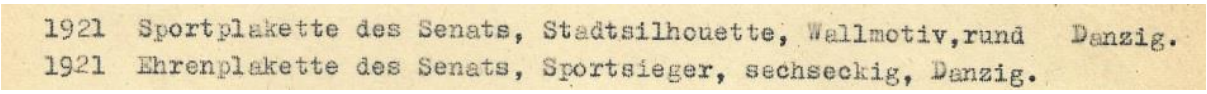
1921 Sportplakette des Senats, Stadtsilhouette, Wallmotiv,rund Danzig.
1921 Ehrenplakette des Senats, Sportsieger, sechseckig, Danzig.

Rys.2. Fragment przygotowanej przez Maxa Buchholza Œuvre, czyli list jego dorobku artystycznego, udostępnił wnuk artysty dr Detlev Buchholz [1]

Biorąc pod uwagę ten sam okres powstania tych dwóch obiektów skłaniałem się przypuszczać jakiegoś wizerunkowego podobieństwa obu plakietek, ale co mnie gnębiło od wielu lat to sam opis tej kolejnej udokumentowanej plakietki „1921 Ehrenplakette des Senats, Sportsieger, sechsckig Danzig", czyli Plakietka honorowa Senatu z 1921 r., zwycięzca sportowy, Gdańsk, sześciokąt.

Sześciokąt to bardzo charakterystyczny kształt i muszę przyznać, że na próżno wychodziły moje wszelkie poszukiwania takiego kształtu wśród gdańskich plakiet z tego okresu czasu. Sprawa nabrała troszeczkę rozbłysku w ostatnich miesiącach, początkowo na podstawie moich mozolnych poszukiwań, gdy w końcu odnalazłem jeden przypuszczalny obiekt, ale był to niestety ośmiokąt.

Pomyślałem sobie, że może artysta po prostu się pomylił dokumentując listę swoich dzieł artystycznych. Proszę pamiętać, że jego pełna lista wszystkich dzieł udokumentowanych prac powstaje dopiero w 1947 r., czyli 26 lat po zaprojektowaniu tego dotychczas zagadkowego obiektu.

No tak, ale jak by nie patrzył sześciokąt to przecież nie ośmiokąt.

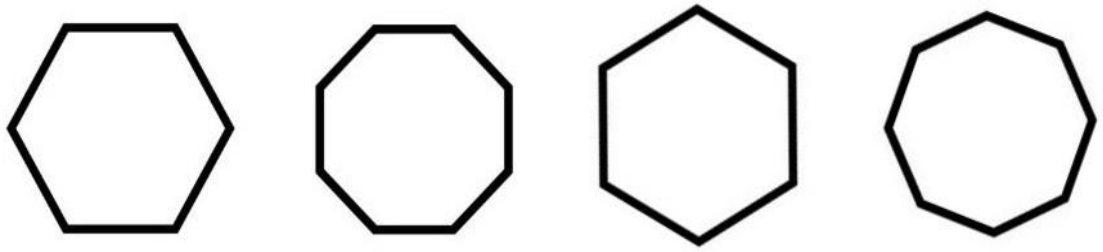

Rys.3. Porównanie różnych pozycji podobnych figur geometrycznych sześciokątów i ośmiokątów

Ciekawa sprawa, bo sprawdziłem wiele starych oraz współczesnych katalogów monet oraz medali niemieckich napotykając podobny błąd w ich opisach, gdzie ośmiokąt jest powszechnie mylony z sześciokątem.

Wszystko może być bardzo uzależnione przy rotacji takich figur geometrycznych, oraz tym samym mylące przy zmianie wymiarów na poszczególnych ścianach tego typu obiektów. Po chwili obserwacji człowiek praktycznie nie jest w stanie powiedzieć czy patrzył na sześciokąt czy ośmiokąt. Myślę jednak, że sprawa różnicy dla niektórych jest zapewne bardziej jednoznaczna, ale tym samym niekoniecznie dla wszystkich zainteresowanych w tym porównaniu osób.

Niestety dla mnie osobiście nie jest to żadne uzasadnienie ani usprawiedliwienie niewłaściwego opisu, ale prawdopodobnie zwykły przypadkowy błąd wynikający z pamięci autora tej plakietki.

Dla przykładu proszę sobie wyobrazić powszechnie znany na całym świecie uliczny znak "STOP" i pomyśleć tak na szybko, zakładając ze 100% pewnością - czy jest to normalnie sześciokąt, czy może ośmiokąt? Hmmm…

Przypuszczam, że Max Buchholz opisał zaprojektowaną przez siebie plakietkę w 1921 r. po prostu z pamięci, oraz nie przywiązując większej uwagi do jej rzeczywistego kształtu geometrycznego nazwał ją sześciokątem. Żeby to potwierdzić ośmielę się zaprezentować państwu szereg obiektów numizmatycznych z firmy Moritz Stumpf & Sohn Danzig.

Poniższa plakietka sportowa jest w tym przypadku wykonana w kształcie ośmiokąta, a nie sześciokąta, tak jak to nam opisał jeden ze swoich obiektów wykonanych 1921 r. Max Buchholz w swojej Œuvre (fr. dzieło), czyli termin, jakim określa się całość dorobku danego artysty, wyliczający wszystkie dzieła uwiecznione w jego opisie zrobionym z pamięci i notatek w 1947 r.

Rys.4. Plakietka honorowa Senatu „Ehrenplakette des Senats, Sportsieger, Danzig" firmy Moritz Stumpf & Sohn Danzig przypisana Maxowi Buchholzowi - kolekcja własna autora

Na podstawie podobieństwa pisowni napisu "FREIE STADT DANZIG" oraz tak bardzo charakterystycznym widoku obwarowań miasta Gdańska kilkakrotnie używanym w projektach artysty, ośmielę się przypisać ten kolejny obiekt niemieckiemu projektantowi gdańskich telegramów, grafik, plakietek oraz medali artyście Maxowi Paulowi Juliusowi Buchholzowi (ur. 13 lutego 1878 r. w Legnicy, zm. 11 października 1947 r. w Pegnitz).

Jedno jest pewne, że oba obiekty powstały w tym samym okresie w firmie Moritz Stumpf & Sohn Danzig na zamówienie Senatu Wolnego Miasta Gdańska i mają identyczną pisownię, oraz charakterystyczne podobne panoramy miasta z wałami obronnymi, więc najprawdopodobniej wyszły spod ręki tego samego projektanta.

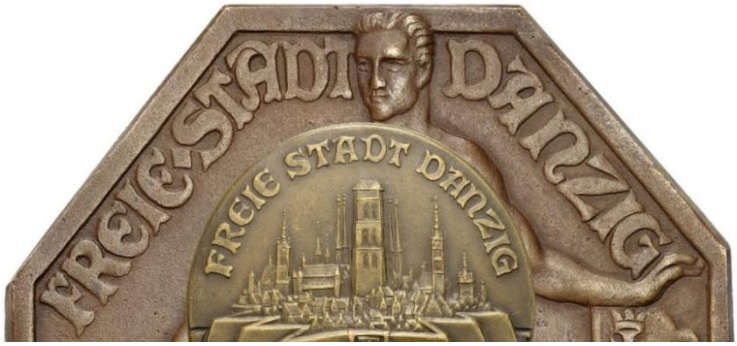

Rys.5. Porównanie pisowni dwóch plakietek sportowych firmy Moritz Stumpf & Sohn Danzig wykonanych w 1921 r. dla Senatu Wolnego Miasta Gdańska

Rys.6. Porównanie widoków panoramy Gdańska z charakterystycznymi wałami obronnymi miasta zaprojektowanymi przez Maxa Buchholza w latach 1921-1938

Wnuk artysty dr Detlev Buchholz nie tak dawno napisał do mnie w naszej korespondencji (przetłumaczone na język polski): *„…Całkowicie zgadzam się z twoją opinią odnośnie omawianej plakietki. Pomimo błędu, jaki mój dziadek popełnił w spisie swojej twórczości, jest ona dokładnie w jego stylu…"*

W latach 1927 - 1932 F.A. Luben wydaje ilustrowany przewodnik po Gdańsku przedstawiając na ozdobnej okładce bardzo charakterystyczną grafikę Maxa Buchholza z wizerunkiem panoramy miasta oraz obwarowań grodu ponad herbem miasta. Książeczka była wydrukowana w miękkiej oprawie, w trzech językach: niemieckim, angielskim i francuskim.

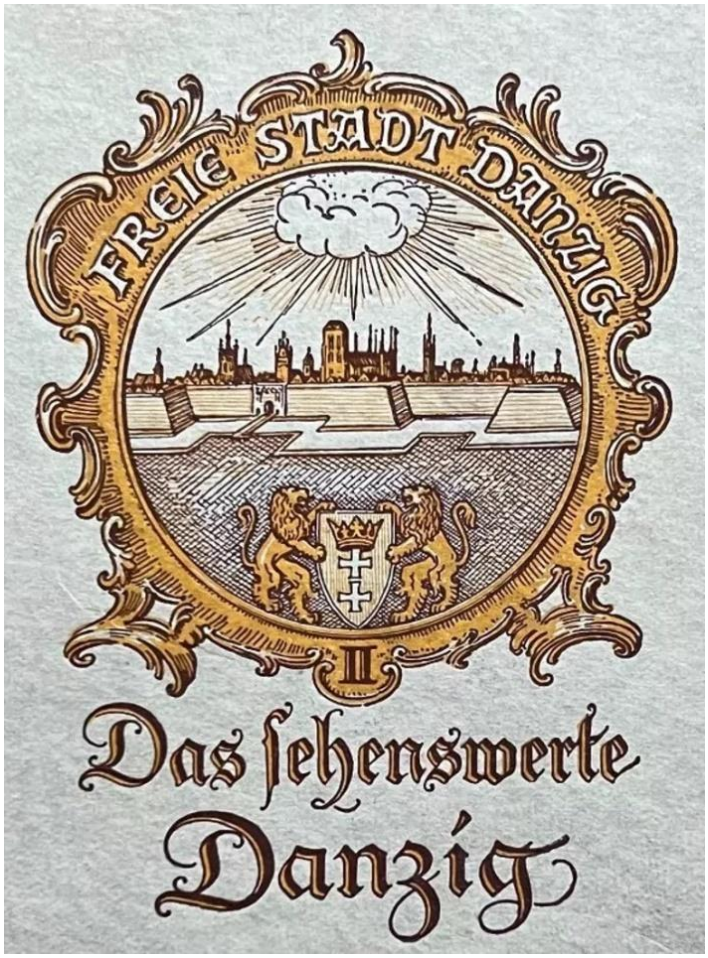

Rys.7. Grafika Maxa Buchholza wykonana do przewodnika po Gdańsku wydanego przez F.A. Lubena w latach 1927-1932 - kolekcja własna autora

Poniżej kolejna plakietka nagrodowa, jaką odnalazłem w Muzeum Narodowym Szwecji „Marinmuseum", w mieście Karlskronie.

Rys.8. Plakietka honorowa Senatu, zwycięzca sportowy „Ehrenplakette des Senats, Sportsieger, Danzig" z 16 lipca 1934 r. - kolekcja Marinmuseum; numer inwentarzowy 07723 [2]

Plakietka „Ehrenplakette des Senats, Sportsieger, Danzig" jest złocona, wykonana z brązu i umieszczona na drewnianej czarnej deseczce o wysokości 180 mm i szerokości 130 mm. Została przygotowana jako nagroda na upamiętnienie zawodów sportowych Wolnego Miasta Gdańska z 16 lipca 1934 r. Pod plakietką na przybitej srebrnej wygrawerowanej blaszce widnieje napis „ZUR ERINNERUNG AN DIE SPORTWETTKÄMPFE IN DANZIG 16. JULI 1934", czyli „NA PAMIĄTKĘ ZAWODÓW SPORTOWYCH W GDAŃSKU 16 LIPCA 1934".

Moja wcześniej zaprezentowana plakietka sportowa była wręczana przez szereg lat w nieznacznie różnych wariantach artystycznych, jako indywidualna honorowa nagroda Senatu. W poniższym przypadku wykonana w mosiądzu została pokryta galwanicznie na awersie, czyniąc ją bardzo unikalnym pod

względem wykonania i zarazem jednym z pierwotnych przykładów tych honorowych obiektów nagrodowych. Plakietka ma kształt ośmiokąta o zewnętrznych wymiarach 113 mm x 89 mm, tworząc relief o grubości od 2 mm do 2,8 mm. Waży 141 gramów a na odwrocie posiada wygrawerowany okolicznościowy napis wręczenia tego obiektu, uwieczniający zawody lekkoatletyczne niemieckich Igrzysk Walki w Nowym Porcie z datą 28 lipca 1929 r.

Rys.9. Plakietka honorowa Senatu, zwycięzca sportowy „Ehrenplakette des Senats, Sportsieger, Danzig" z 28 lipca 1929 r., firmy Moritz Stumpf & Sohn Danzig, przypisana Maxowi Buchholzowi - kolekcja własna autora

Aw: Centralnie niejako mityczna postać zwycięzcy stojącego ponad murami obronnymi miasta z głową odwróconą trzy czwarte w lewo. Sportowiec trzyma w prawej dłoni duży wieniec laurowy przepleciony u góry szarfą. U szczytu po obu stronach głowy od lewej podzielony napis „FREIE ♦ STADT", oraz dalej na prawo „DANZIG", czyli „WOLNE ♦ MIASTO GDAŃSK". Po prawej stronie zaraz pod lewą dłonią widoczne w oddali cztery powiewające flagi na wysokich masztach. Ta najbliższa do figury z widocznym herbem Wolnego Miasta Gdańska ma głowicę na szczycie masztu. Korona herbu na pierwotnych obiektach była bardzo

prosta, bez widocznego kształtu jej otoku. Poniżej u dołu widok panoramy Gdańska z murami obronnymi miasta, a za nimi w oddali niebo pokryte gęstymi chmurami.

Rw: W górnej części plakietki wygrawerowany trzy liniowy napis „Kampfspiele / T.V. Neufahrwasser / 28.7.29.", czyli Igrzyska Walki / T.V. Nowy Port / 28.7.29.

„T.V. Neufahrwasser" (Turnverein Neufahrwasser) był niemieckim Stowarzyszeniem Gimnastyków i przy tym samym klubem sportowym w gdańskiej dzielnicy „Neufahrwasser" dzisiejszy Nowy Port. Klub posiadał sekcję lekkoatletyczną, piłki nożnej, oraz piłki ręcznej.

Na podstawie wygrawerowanego opisu tej sportowej plakietki honorowej przypuszczam, że została ona zaprezentowana przez Senat Wolnego Miasta Gdańska sekcji klubu gimnastycznego „T.V. Neufahrwasser", za zorganizowanie letnich Igrzysk Walki wschodnioniemieckich klubów sportowych w Gdańsku 1929 r.

Po zakończeniu I wojny światowej, gdy wykluczono Niemcy z organizacji olimpijskich, „Die Deutsche Turnerschaf", czyli Niemiecki Związek Gimnastyczny obok „Die Deutschen Sportbehörde für Leichtathletik" Niemieckiego Urzędu Sportu Lekkoatletycznego zorganizowały własne mistrzostwa w lekko-atletyce. Zawody odbywały się regularnie od 1921 do 1933 r.

Na jednym z tego typu zawodów w Lipsku w 1925 r. klub sportowy Tv. Neufahrwasser zdobył wicemistrzostwo Niemiec w skoku wzwyż, wynikiem 1,75 m ustanowionym przez skoczka Knellera. Oto pamiątkowa fotografia z tego wydarzenia.

Rys.10. Fotografia z zawodnikiem Kneller z niemieckiego klubu „Tv. Neufahrwasser" w Nowym Porcie podczas skoku wzwyż w 1925 r.

Poniżej kilka innych ciekawych historycznie wizerunków sportowców walczący na gdańskich zawodach w latach 1929 - 1930. W tym przypadku byli to lekkoatleci, a przede wszystkim studenci z „Technische Hochschule Danzig", czyli dzisiejszej Politechniki Gdańskiej.

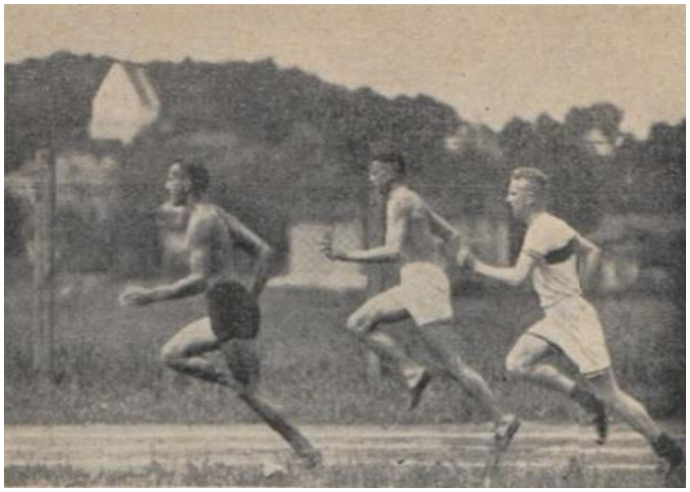

Rys.11. Fotografia biegaczy z „Technische Hochschule Danzig" w latach 1929 - 1930 [3)]

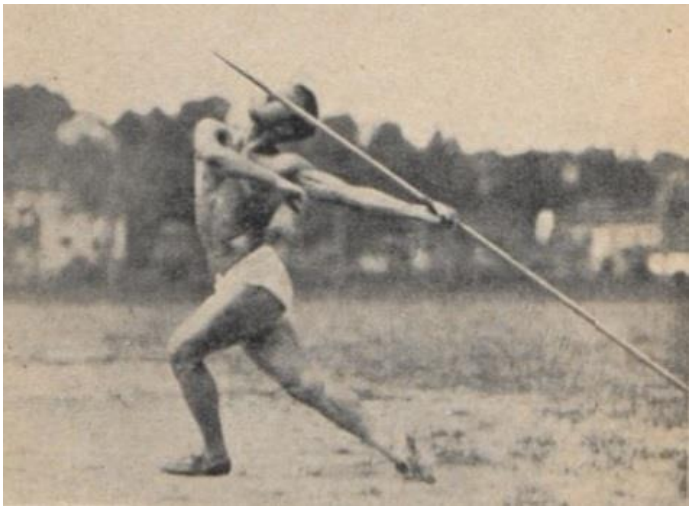

Rys.12. Fotografia sportowca „Technische Hochschule Danzig" przy rzucie dyskiem w latach 1929 – 1930 [3)]

Rys.13. Fotografia sportowca „Technische Hochschule Danzig" przy rzucie oszczepem w latach 1929 – 1930 [3)]

Ciekawostką jest fakt, że nie udało mi się odnaleźć potwierdzenia, że tego typu ogólnokrajowa niemiecka impreza sportowa odbyła się kiedykolwiek w samym Gdańsku. Nie zmienia to faktu, że lokalny klub sportowy „T.V. Neufahrwasser" zorganizował wschodnioniemieckie zawody lekkoatletyczne na terenie Wolnego Miasta Gdańska w dniach 27 - 28 lipca 1929 r.

Poniżej przedstawię wycinek z niemieckiej poniedziałkowej gazety „Danziger Zeitung", czyli „Gazety Gdańskiej" wydanej w dniu 29 lipca 1929 r.

Danziger Zeitung

Montag, 29. Juli 1929 Geschäftsstelle: Ketterhagergasse 3-5 72. Jahrgang + Nr. 208

Beilagen: „Aus dem Reich der Frau", „Für den Herrn", „Das technische Blatt des Ostens", „Danziger Wirtschaftshefte"

Rys.14. Wycinek strony tytułowej gazety „Danziger Zeitung" z 29 lipca 1929 r. [4)]

Montag, 29. Juli 1929

Sport

Geschäftsstelle: Danzig, Ketterhagergasse 4

Automobilklub, des Danziger Motorrad-Klubs, der Radsportlichen Freistaat-Vereinigung Danzig, des Gaues 16 Danzig i. Bunde Deutscher Radfahrer, des Danziger Schwimmgaues, des Bezirks II Danzig im B. S. B., des Turn- u. Rasensport-Verbandes Danzig, der Handball-Schiedsr.-Vgg. im Turngau Danzig u. des Danziger Kegelverbandes. Amtliches Organ des A. T. A. C. Gau XV Danzig, des Allg. Danziger

Anzeigen: Die Kolonelzeile im Anzeigenteil 35 Danz. Pfg., im Reklameteil 1.50 Gulden Bei Streiks oder Störungen durch höhere Gewalt können Ersatzansprüche nicht berücksichtigt werden. Abbestellungen nur schriftlich. Fernruf Nr. 27551. Redakt. 27553 Verantwortlich i. d. Redaktion i. V. Rudolf Schimmig Danzig; für d. Anzeigenteil P. Beyer Verlag: A. W. Kafemann G. m. b. H. Danzig. Drahtadresse: Kafemann, Danzig

Jeder war begeistert:

irth!

Kampfspiele des T.V. Neufahrwasser

5 ostdeutsche Bestleistungen — Bravo B. u. E. V. — Lammers lief die 100 m in 10,5 Sek

Rys.15. Wycinek tytułu artykułu sportowego „Kampfspiele des T.V. Neufahrwasser ", z gazety „Danziger Zeitung" wydanej 29 lipca 1929 r. [4)]

Co do pozostałej treści artykułu przetłumaczę państwu tylko sam tytuł z powyższej gazety, oraz niektóre wybrane fragmenty tekstu, aby zademonstrować dyscypliny sportowe, jakie się w tym czasie odbyły na tym klubowym wydarzeniu sportowym w Nowym Porcie:

„Każdy był zachwycony:

Igrzyska Walki Stowarzyszenia Gimnastyków Nowy Port

5 wschodnioniemieckich najlepszych wyników - Brawo B.u.E.V. - Lammers przebiegł 100 m w 10,5 sekundy"

Mężczyźni : 100 m, 200 m, 400 m, 1500 m, 5000 m, 4 x 100 m, rzut dyskiem 37,81 m, pchnięcie kulą 13,25 m, rzut oszczepem 52,53 m.

Kobiety: 100 m z wynikiem 13,3 s wygrała **Pani Göppner, która również ustaliła nowy gdański rekord w skoku w dal na odległość 4,98 m.**

Poza tym kobiety walczyły jeszcze w sztafecie 4 x 100 m, skoku wzwyż oraz rzucie dyskiem.

Młodzież: pchnięcie kulą 14,70 m, skok w dal 5,90 m, a zwycięzca skoczył 5,92 m, rzut oszczepem 44,12 m, bieg na 100 m 11,5 s.

Wyższy poziom mężczyźni (oberstufe):
100 m, 200 m, 400 m, 1500 m, 5000 m, 4 x 100 m, 10 x 100 m , 3 x 1000 m, skok wzwyż, skok w dal, rzut kulą, rzut dyskiem, rzut oszczepem.

Niższy poziom mężczyźni (unterstufe):
100 m, 400 m, 1000 m, 4 x 100 m, skok w dal, rzut dyskiem.

Niższy poziom kobiet: 100 m, 4 x 100 m, skok w dal, skok wzwyż, pchnięcie kulą,

Młodzież A: 100 m, 1500 m, 4 x 100 m, 10 x 100 m, skok w dal, pchnięcie kulą, rzut oszczepem,

Młodzież B: 100 m, skok wzwyż, pchnięcie kulą,

Młodzież C: bieg 10 x 75 m

Wszystko trwało 2 dni i na zakończenie rozegrano mecz w piłkę ręczną, gdzie „Schutzpolizei", czyli klub Policji Wolnego Miasta Gdańska przegrało z klubem „T.V. Neufahrwasser" z Nowego Portu 8:5 (4:3)

Nawiązując do wcześniej wymienionej niemieckiej lekkoatletki, **TRAUTE GÖPPNER** (urodzona 30 stycznia 1911 r. w Gdańsku - zmarła 19 marca 2001 r. w Lüdenscheid, Nadrenia Północna-Westfalia).

Rys.16. Traute Göppner wyczynowa lekkoatletka urodzona w Gdańsku [5)]

Traute Göppner była lokalną pionierką w sporcie kobiet, będąc aktywnym członkiem „LAV Danzig - Leichtathletik-Vereinigung Danzig", czyli Gdańskiego Zrzeszenia Lekkoatletycznego. Zasłynęła jako wyczynowa zawodniczka w lekkoatletyce, wygrywając kilka mistrzostw krajowych i międzynarodowych, w biegach na 100 m, 200 m, skoku w dal, skoku wzwyż, rzucie oszczepem, pchnięciu kulą, pięcioboju i wieloboju mieszanym.

Podczas nadmienionych zawodów „T.V. Neufahrwasser" 28 lipca 1929 r., reprezentując „Leichtathletik-Vereinigung Danzig" - „Gdańskie Zrzeszenie Lekkoatletyczne" wygrała bieg na 100 m, skok wzwyż, oraz ustaliła nowy rekord gdański wygrywając w skoku w dal.

W sumie reprezentując barwy Wolnego Miasta Gdańska startowała 11 razy w mistrzostwach Niemiec, zajmując drugie miejsce w latach 1932 i 1934, oraz trzecie miejsca w latach 1933 i 1935 w skoku w dal i pięcioboju.

Podczas IV Igrzysk Olimpijskich Kobiet, które odbyły się w dniach 9 - 11 sierpnia 1934 r. w Londynie, zdobyła złoty medal w skoku w dal.

Wracając do samych Igrzysk Walki, ponieważ od 1928 r. dopuszczono ponownie Niemcy do uczestnictwa w igrzyskach olimpijskich, nie należało już postrzegać tej imprezy sportowej jako ruchu opozycyjnego do idei olimpijskiej, ale raczej jako platformę propagandową reżimu.

Rys.17. Zawodnicy Wolnego Miasta Gdańska podczas „Kampfspiele", czyli letnich lekkoatletycznych Igrzyska Walki [6)]

Kiedy w 1935 r. międzynarodowy ruch bojkotu Igrzysk Olimpijskich w Berlinie w 1936 r. znacznie się nasilił, zastąpienie niemieckich Igrzysk Walki w Berlinie stało się nowym alternatywnym planem dla Rzeszy.

Pod koniec lat 30. XX w. poszerzono w tym planie pierwotne dyscypliny Igrzysk Olimpijskich o dodatkowe rzucanie granatami ręcznymi, pływanie na dystansie 30 metrów w kombinezonie przeciwdeszczowym z plecakiem, oraz 15 - kilometrowy bieg z plecakiem w formacjach bojowych. Wybuch kolejnej wojny światowej w 1939 r. zakończył krótki epizod wszystkich niemieckich Igrzysk Walki.

Po zakończeniu wojny i kapitulacji Niemiec w 1945 r. Gdańsk znalazł się pod polską administracją i wszystkie istniejące niemieckie kluby sportowe, włącznie z klubem Tv. Neufahrwasser zostały rozwiązane.

Kolejny z moich obiektów, jaki przedstawię to honorowa nagroda „Kraftrad Straßenmeisterschaft", czyli „Motocyklowych Mistrzostw Szosowych" zorganizowanych w Gdańsku przez A.D.A.C. („Allgemeiner Deutscher Automobil-Club") dnia 18 czerwca 1932 r. W tym wyścigu szosowym z 30 motocyklistów do mety dotarło tylko 11, głównie z powodu licznych wypadków oraz różnych mechanicznych defektów wykluczających z udziału większość ze startujących uczestników.

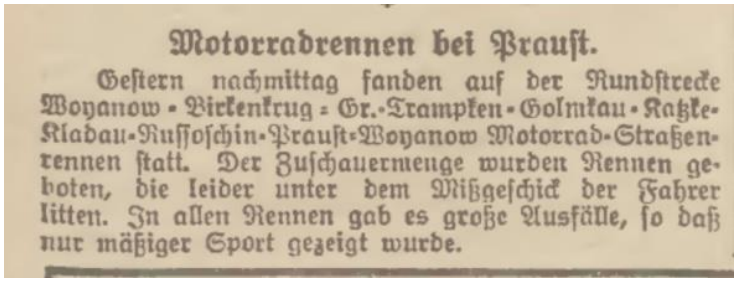

Motorradrennen bei Praust.

Gestern nachmittag fanden auf der Rundstrecke Woyanow - Birkenkrug - Gr.-Trampken - Golmkau - Katzke-Kladau-Russoschin-Praust-Woyanow Motorrad-Straßenrennen statt. Der Zuschauermenge wurden Rennen geboten, die leider unter dem Mißgeschick der Fahrer litten. In allen Rennen gab es große Ausfälle, so daß nur mäßiger Sport gezeigt wurde.

Rys.18. Wycinek z gazety „Danziger Allgemeine Zeitung" z 20 czerwca 1932 r.

„Danziger Allgemeine Zeitung" dodał tylko małą notatkę z przebiegu tego wyścigu podając nam jego trasę poprzez Powiat Wyżyny Gdańskiej, która do 1939 r. wchodziła w skład byłego Wolnego Miasta Gdańska.

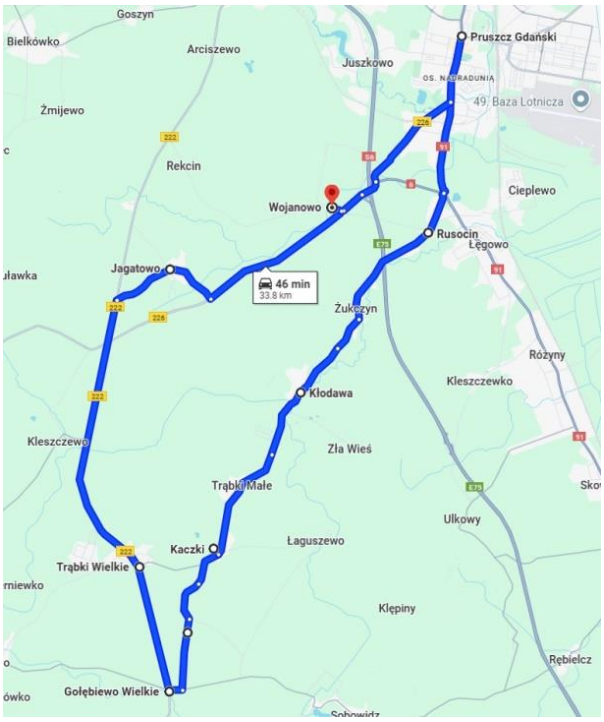

Rys.19. Przypuszczalna trasa Motocyklowych Mistrzostw Szosowych z dnia 18 czerwca 1932 r., oznaczona na obecnej mapie

„Wyścigi motocyklowe pod Pruszczem Gdańskim.

Wczoraj po południu odbyły się okrężne wyścigi motocyklowe na trasie „Woyanow" (Wojanowo) - „Birkenkrug" = (Birkenkrug to nazwa znanej karczmy w Jagatowie, której właścicielem był ZUBE) (Jagatowo) - „Trampken" (Trąbki Wielkie) - „Golmkau" (Gołębiewo Wielkie) - „Katzke" (Kaczki) - „Kladau" (Kłodawa) - „Russoshin" (Rusocin) - „Praust" (Pruszcz Gd.) - „Woyanow" (Wojanowo). Widzowie zostali uraczeni wyścigami, które niestety ucierpiały z powodu pecha kierowców. We wszystkich etapach doszło do poważnych wycofań, na skutek czego pokazano przeciętne wyścigi."

Rys.20. Plakietka honorowa Senatu „Ehrenpreise des Senat der Freien Stadt Danzig" z 1932 r., przypisana Maxowi Buchholzowi - kolekcja własna autora

Aw: jak w poprzednim szczegółowym opisie awersu widoczna mityczna postać zwycięzcy. Sportowiec trzyma w prawej dłoni duży wieniec laurowy. U szczytu napis „FREIE ♦ STADT", oraz dalej na prawo „DANZIG". Po prawej stronie zaraz pod lewą dłonią widoczne w oddali cztery powiewające flagi na wysokich masztach. Ta najbliższa do figury z herbem Wolnego Miasta Gdańska jest tym razem przedstawiona bez głowicy na szczycie masztu. Sama korona herbu ma już widoczny kształtu otoku ponad krzyżami. Poniżej u dołu widok panoramy Gdańska

z bardzo wyraźnie widocznymi okiennicami na większości budynków otoczonych murami obronnymi. W oddali na tle panoramy miasta gęste chmury.

Rw: Wygrawerowany napis w pięciu liniach: „Kraftrad - / Strassenmeisterschaft / von Danzig - 1932 / Ehrenpreise des Senats / der Freien Stadt DANZIG", czyli Motocyklowe - / Mistrzostwa Szosowe / w Gdańsku - 1932 / Nagroda honorowa Senatu / Wolnego Miasta GDAŃSK.

Plakietka ma zewnętrzne wymiary 110 mm x 90 mm i w tym przypadku jej odlew wykonany z brązu waży aż 200 gramów.

Nie tak dawno ukazała się również na rynku gedaników plakietka „Ehrenplakette des Senats, Sportsieger, Danzig" w oryginalnym etui firmy Moritz Stumpf & Sohn Danzig, z wygrawerowaną okolicznościową datą nadania 7 lipca 1935 r.

Tym razem ta kolejna odlewana plakietka honorowa Senatu wykonana w zakładzie Stumpfów ma wymiary 113 mm x 90 mm, waga 162 gramy.

Rys.21. Plakietka honorowa Senatu, zwycięzca sportowy „Ehrenplakette des Senats, Sportsieger, Danzig" z 7 lipca 1935 r. [7]

Rys.22. Plakietka honorowa Senatu, zwycięzca sportowy „Ehrenplakette des Senats, Sportsieger, Danzig" z 7 lipca 1935 r., w oryginalnym etui firmy Moritz Stumpf & Sohn Danzig [7]

Aw: jak w poprzednim szczegółowym opisie awersu widoczna mityczna postać zwycięzcy. Sportowiec trzyma w prawej dłoni duży wieniec laurowy. U szczytu napis „FREIE ♦ STADT", oraz dalej na prawo „DANZIG". Po prawej stronie cztery powiewające flagi na wysokich masztach. Poniżej u dołu widok panoramy Gdańska z murami obronnymi miasta.

Rw: Wygrawerowany napis w pięciu liniach: „3000 m. / IV. PREIS / 7.7.35 / Danziger Schwimmverein / e.V", czyli 3000 m / IV. NAGRODA / 7.7.35 / Gdański Klub Pływacki / stowarzyszenie zarejestrowane.

Co ciekawe flaga z herbem miasta na tym obiekcie w dalszym ciągu ma widoczną głowicę na czubku masztu.

Rys.23. Fragment różnic korony herbu i przykłady ominięcia głowic na maszcie flagi w szeregu kolorystycznych odmian plakietek honorowych „Ehrenplakette des Senats, Sportsieger, Danzig" z lat 1929-1935

Kolejna czarno biała fotografia znanej mi plakietki „Ehrenplakette des Senat der Freien Stadt Danzig" pochodzi z niemieckiej aukcji w 2007 r., była wygrawerowana na rewersie z datą 16 marca 1939 r.

Nagroda była opisana w katalogu przez dom aukcyjny jako duża, ośmiokątna tablica z brązu, bez daty, prezent honorowy Senatu Wolnego Miasta Gdańska, z tyłu wygrawerowany 1939 r. Wymiary 115,2 mm x 92,3 mm. Posiadała oryginalne etui firmy Moritz Stumpf & Sohn, Danzig.

304 Große, achteckige Bronzeplakette o.J. Ehrengabe des Senats der Freien Stadt Danzig, Rückseite mit Verleihungsgravur von 1939. 115,2 x 92,3 mm. Originaletui der Hofjuweliere Moritz Stumpf & Sohn, Danzig. *Sehr selten, vorzüglich*

Rys.24. Niemiecki opis katalogowy plakietki honorowej „Ehrenplakette des Senats, Danzig" z 16 marca 1939 [8)]

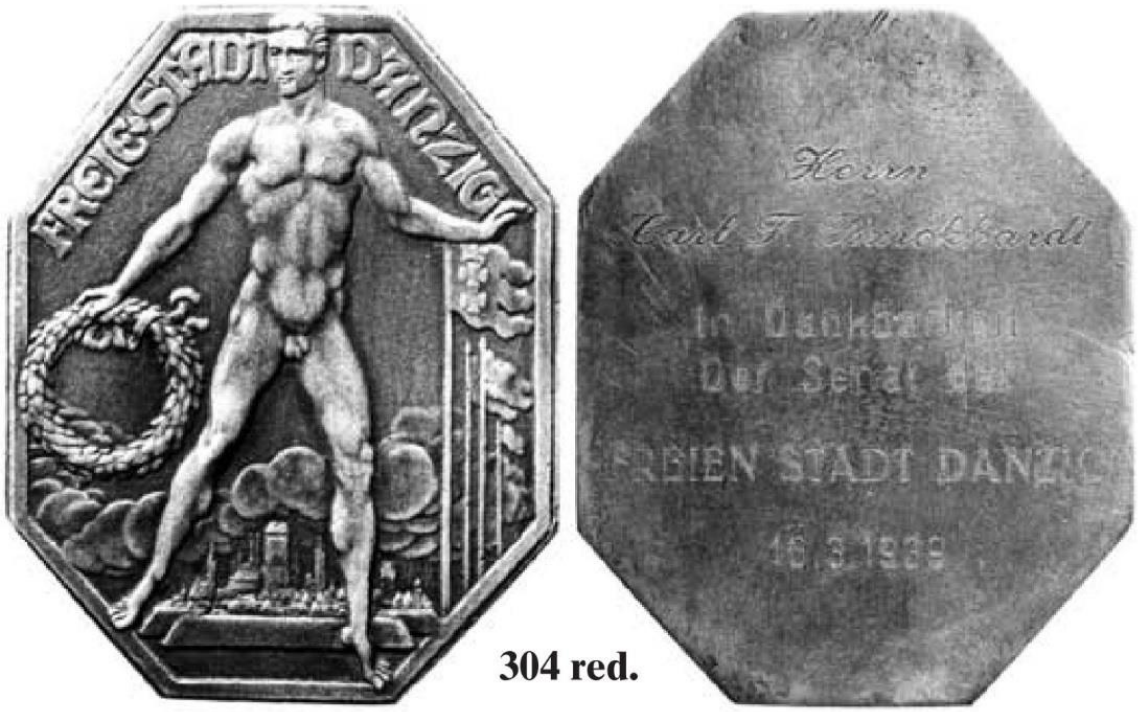

Rys.25. Plakietka honorowa Senatu „Ehrengabe des Senat der Freien Stadt Danzig" z 16 marca 1939 r., posiadała oryginalne etui firmy Moritz Stumpf & Sohn Danzig [8)]

Aw: jak w poprzednich opisach awersu widoczna mityczna postać zwycięzcy. Sportowiec trzyma w prawej dłoni duży wieniec laurowy. U szczytu napis „FREIE ♦ STADT", oraz dalej na prawo „DANZIG". Po prawej stronie cztery powiewające flagi na wysokich masztach. W tym przypadku flaga najbliższa do figury z widocznym herbem Wolnego Miasta Gdańska jest odlana bez uwzględnionej głowicy na czubku masztu. Poniżej u dołu panorama Gdańska z murami obronnymi miasta.

Rw: Wygrawerowany napis w sześciu liniach: „Herrn / Carl J. Burckhardt / in Dankbarkeit / Des Senat der / FREIEN STADT DANZIG / 16.3.1939", czyli Panu / Carl J. Burckhardt / w Wdzięczności / Senat / WOLNEGO MIASTA GDAŃSKA / 16.3.1939.

Osoba nagrodzona w tym przypadku to znana osobistość z Wolnego Miasta Gdańska pan Carl Burckhardt.

Carl Jakob Burckhardt - (urodził się 10 września 1891 r. w Bazylei, zmarł 3 marca 1974 r. w Vinzel, Szwajcaria) był historykiem i szwajcarskim dyplomatą. W latach 1937-1939 pełnił funkcję ostatniego Wysokiego Komisarza Ligi Narodów na terytorium Wolnego Miasta Gdańska. Po rozpoczęciu II wojny światowej 1 września 1939 r., został wydalony z Gdańska przez Alberta Forstera.

Rys.26. Carl Jakob Burckhardt, ostatni Wysoki Komisarz Ligi Narodów na terytorium Wolnego Miasta Gdańska (1937-1939) [9]

Na zakończenie przedstawię państwu wizerunek jeszcze jednej prawie identycznej honorowej gdańskiej plakietki sportowej. Ma ona jednak kilka zasadniczych różnic, głównie w charakterze samej pisowni napisu „FREIE STADT DANZIG", czyli „WOLNE MIASTO GDAŃSK". Palce stopy atlety spoczywają na otoku plakietki, a nie jego otokowej krawędzi oraz sam widok tła różni się od swojego poprzednika układem chmur ponad panoramą miasta.

Mógł to być dodatkowy, wznowiony i zarazem udoskonalony nakład pierwotnego obiektu z 1921 r. zaprojektowanego przez Maxa Buchholza, który najprawdopodobniej powstał później, gdy Niemcy przywróciły Krzyż Żelazny po ataku na Polskę w 1939 r.

Kształt Krzyża Żelaznego widnieje na tym kolejnym obiekcie w napisie „FREIE ✚ STADT DANZIG" i zastąpił wcześniejszy symbol dzwonka (karo) z pierwotnego napisu „FREIE ♦ STADT DANZIG". Zgadzałoby się to chronologicznie z datą powstania ostatniego znanego nam wizerunku oryginalnej plakietki projektu Maxa Buchholza z datą 16 marca 1939 r.

Niestety nie jestem obecnie w stanie potwierdzić daty powstania tego dodatkowego obiektu, więc muszę się ograniczyć do zaprezentowania samego wizerunku artystycznego tej kolejnej nagrodowej plakietki „Ehrenplakette der Freie Stadt Danzig", przypisanej artystycznie podobnie jak wszystkie oryginalne plakietki z brązu niemieckiemu artyście z Gdańska Maxowi Paulowi Juliusowi Buchholzowi.

Rys.27. Srebrna plakietka honorowa „Ehrenplakette der Freie Stadt Danzig", przypisana artyście Maxowi Buchholzowi [10]

Aw: Centralnie niejako mityczna postać zwycięzcy stojącego ponad murami obronnymi miasta z głową odwróconą trzy czwarte w lewo. Sportowiec trzyma w prawej dłoni duży wieniec laurowy przepleciony u góry szarfą. Znaczącą różnicę można zaobserwować przy układzie palców stóp sportowca, które nie wychodzą w tym przypadku poza obręb otoku. U szczytu po obu stronach głowy od lewej napis podzielony Krzyżem Żelaznym „FREIE **+** STADT", oraz dalej na prawo „DANZIG", czyli „WOLNE **+** MIASTO GDAŃSK". Po prawej stronie zaraz pod lewą dłonią widoczne w oddali cztery powiewające flagi na wysokich masztach. Ta najbliższa do figury z widocznym charakterystycznym herbem Wolnego Miasta Gdańska. Korona herbu jest bardzo prosta jak w pierwotnym oryginale, bez widocznego kształtu jej otoku i nawiązuje do pierwszych wykonanych obiektów. Ponownie powraca też głowica na czubku masztu. Poniżej u dołu widok panoramy Gdańska z murami obronnymi miasta, a za nimi w oddali niebo pokryte gęstymi chmurami.

Rys.28. Max Buchholz w Gdańsku 1938 r., udostępnił wnuk artysty dr Detlev Buchholz [11]

Na podsumowanie jeszcze dodatkowa mała ciekawostka z bogatej twórczości Maxa Buchholza. Powszechnie wiadomo, że artysta wykonał wiele numizmatów, znaczków i grafik z wizerunkami herbu Gdańska.

We wcześniej omawianej publikacji „Das sehenswerte Danzig" F.A. Lubena z 1928 r., na początku tego wydawnictwa załączono czarno białą grafikę z opisem „Das Wappen Der Freien Stadt Danzig. Auf roten felde zweit silberne kreuze, über ihnen eine goldene krone", czyli Herb Wolnego Miasta Gdańska. Na czerwonym polu dwa srebrne krzyże, nad nimi złota korona.

Rys.29. Max Buchholz i jego projekt herbu Wolnego Miasta Gdańska zawarty w publikacji „Das sehenswerte Danzig" z 1928 r. - kolekcja własna autora

Grafika jest podpisana inicjałem artystycznym Maxa Buchholza „MB".

Dla zainteresowanych tematem herbowym, mam również przyjemność przedstawienia wcześniej nieznanego odręcznego szkicu herbu naszego miasta Gdańska, wykonanego przez Maxa Buchholza na papierze kaligraficznym.

Rys.30. Szkic nowej kreacji herbu miasta Gdańska „Neubildung des Danziger Wappens (löwen auf golden wellen) Senat Danzig" Maxa Buchholza - kolekcja własna autora

Istnieje bardzo duże prawdopodobieństwo, że przedstawiona grafika „Neubildung des Danziger Wappens (löwen auf golden wellen) Senat Danzig", czyli nowa kreacja herbu Gdańska (lwy na złotych falach) została narysowana przez Maxa Buchholza do poniższego projektu wykonanego w 1927 r. na zlecenie Senatu Wolnego Miasta Gdańska.

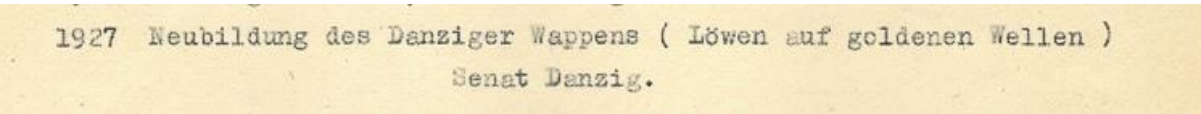
1927 Neubildung des Danziger Wappens (Löwen auf goldenen Wellen)
Senat Danzig.

Rys.31. Fragment przygotowanej przez Maxa Buchholza Œuvre, czyli list jego dorobku artystycznego - udostępnił wnuk artysty dr Detlev Buchholz [1)]

Bibliografia:

- Dzięki uprzejmości wnuka artysty dra Detleva Buchholza

- Wikipedia, TV Neufahrwasser; https://de.wikipedia.org/wiki/TV _ Neufahrwasser

- Wikipedia, German Combat Games; https://en.wikipedia.org/ wiki/German_Combat_Games

- Wikipedia, Carl Jakob Burckhardt; https://pl.wikipedia.org/ wiki/Carl_Jakob_Burckhardt

- Gedanopedia, „Göppner Traute, lekkoatletka, pedagog"; https://gdansk.gedanopedia.pl/gdansk/?title=G%C3%96PPNER_TRAUTE,_lekkoatletka,_pedagog

Ilustracje:

- Plakietki sportowe projektu Maxa Buchholz z firmy Moritz Stumpf & Sohn „Stadtsilhouette, Wallmotiv Danzig" oraz „Ehrenplakette des Senats, Sportsieger, Danzig", kolekcja własna autora

- [1)] Fragment Œuvre (fr. dzieło) – termin, jakim określa się całość dorobku artystycznego danego artysty, czyli wszystkie jego dzieła

- [2)] Złocona sportowa plakietka nagrodowa „Ehrenplakette des Senats, sportsieger, Danzig". Projekt przypisany przez autora opracowania artyście Maxowi Buchholzowi; https://digitaltmuseum.se/0210211460726/plakett

- [3)] Fotografia z książki Danziger Hochschulführer 1929/1930, Deutschen Studentenschaft Danzig Technische Hochschule; numer inwentaryzacyjny obiektu BGZZ039412; https://pbc.gda.pl/dlibra/publication/56/edition/55/content?ref=L3B1YmxpY2F0aW9uLzk4OTgyL2VkaXRpb24vODkyMjE

- [4)] Pomorska Biblioteka Cyfrowa, Biblioteka Uniwersytetu Gdańskiego; Gazeta Gdańska z poniedziałku 29 lipca 1929 r., „Danziger Zeitung": Organ für Handel, Schiffahrt, Industrie und

Landwirtschaft im Stromgebiet der Weichsel. https://pbc.gda.pl/dlibra/publication/30655/edition/25368/content

- [5)] „Biographie Göppner Traute", Kulturstiftung der deutschen Vertriebenen; https://kulturstiftung.org/biographien/goppner-traute-2

- [6)] Forum Dawny Gdańsk, Gdańsk - Sopot - Gdynia, „Sportowcy Wolnego Miasta Gdańska", zdjęcie załączył Wojciech Gruszczyński „Sabaoth"; https://forum.dawnygdansk.pl/viewtopic.php?p=143627#143627

- [7)] Trave-Militaria.de - Dennis Suitner e.K., Danziger Schwimmverein e.V. IV. Preis über 3000 m.; https://www.trave-militaria.de/neuheiten/32613-danziger-schwimmverein-e.v.-iv.-preis-ueber-3000-m.-7.7.35-im-etui.htm?c=71

- [8)] Heinrich Winter Munzenhandlung Düsseldorf; Katalog aukcji numer 103 z dnia 21 września 2007 r., s. 46, pozycja 304. https://www.yumpu.com/de/document/read/8760369/herunterladen-heinrich-winter-munzenhandlung-dusseldorf

- [9)] Wikipedia, Carl Jakob Burckhardt; https://pl.wikipedia.org/wiki/Carl_Jakob_Burckhardt

- [10)] Kolekcja fotograficzna Muzeum Miasta Gdańska, odmiana sportowej plakietki nagrodowej „Ehrenplakette des Senats, sportsieger, Danzig". Projekt przypisany przez autora opracowania artyście Maxowi Buchholzowi

- [11)] Fotografia rodzinna Maxa Buchholza, dzięki uprzejmości wnuka artysty dra Detleva Buchholza

- Odręczna grafika Maxa Buchholza „Neubildung des Danziger Wappens (löwen auf golden wellen) Senat Danzig" wykonana jako nowa kreacja herbu dla Senatu Wolnego Miasta Gdańska, kolekcja własna autora

- Portal: Google images

Dariusz Świsulski

EUGENIUSZ KWIATKOWSKI NA POMNIKACH I MEDALACH

Eugeniusz Kwiatkowski (rys.1) jest osobą, której działania miały znaczący wpływ na politykę gospodarczą II Rzeczypospolitej i powojenną odbudowę Polski. Jego wizja rozwoju infrastruktury, przemysłu i gospodarki morskiej do dzisiaj pozostaje fundamentem dla wielu regionów Polski.

Rys.1. Eugeniusz Kwiatkowski[1]

Eugeniusz Kwiatkowski urodził się 30 grudnia 1888 r. w Krakowie, w rodzinie urzędnika kolejowego. Dzieciństwo spędził w Czernichowcach koło Zbaraża. Ukończył gimnazjum jezuickie

[1] Eugeniusz Kwiatkowski, Narodowe Archiwum Cyfrowe, https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/skan/-/skan/2ae88baed9e7f74775f93e174e4be922bf60eca9376bc00937172e10a55b60fa

w Chyrowie, następnie studiował chemię techniczną na Politechnice Lwowskiej i na Uniwersytecie w Monachium.

W czasie I wojny światowej walczył w Legionach Polskich oraz współpracował z Polską Organizacją Wojskową. W 1919 r. został zatrudniony w Ministerstwie Robót Publicznych. W czasie wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r. pracował w oddziale chemicznym Głównego Urzędu Zaopatrzenia Armii przy Ministerstwie Spraw Wojskowych. W 1921 r. został wykładowcą na Wydziale Chemicznym Politechniki Warszawskiej. Od 1923 r. pełnił funkcję dyrektora technicznego Państwowej Fabryki Związków Azotowych w Chorzowie.

Po przewrocie majowym w 1926 r. Ignacy Mościcki rekomendował go na stanowisko ministra przemysłu i handlu w kolejnych rządach (1926–1930). W latach 1931–1935 kierował Państwowymi Fabrykami Związków Azotowych w Chorzowie i Mościcach. Od 1935 do 1939 r. pełnił funkcję wicepremiera i ministra skarbu. W 1939 r. ewakuował się z rządem do Rumunii, gdzie był internowany aż do 1945 r.

Po wojnie powrócił do Polski i kierował Delegaturą Rządu ds. Odbudowy Wybrzeża oraz Komisją Planu Rozbudowy Trójmiasta. W latach 1947–1952 był posłem na Sejm. Z czasem został odsunięty przez władze komunistyczne i zmuszony do przejścia na emeryturę w 1948 r. Po odejściu z życia politycznego zajmował się działalnością naukową: był wykładowcą, pisał artykuły do czasopism fachowych. Zmarł 22 sierpnia 1974 r. w Krakowie, został pochowany na Cmentarzu Rakowickim[2] (rys.2).

[2] Eugeniusz Kwiatkowski (1888-1974), https://www.lazienki-krolewskie.pl/pl/historia/postacie-historyczne/eugeniusz-kwiatkowski

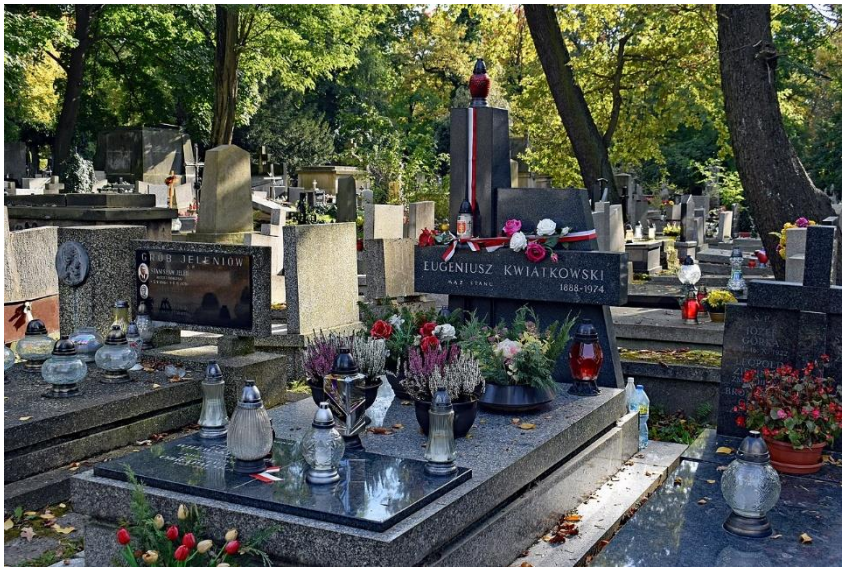

Rys.2. Grób Eugeniusza Kwiatkowskiego na cmentarzu Rakowickim w Krakowie, fot. Zygmunt Put[3]

W bieżącym czasie, gdy obchodzimy 100-lecie uzyskania praw miejskich przez Gdynię, szczególnie wspominamy zasługi Kwiatkowskiego w budowę portu. W latach 1926–1930 pozyskał na budowę portu fundusze, dzięki którym Gdynia mogła stać się jednym z największych i najnowocześniejszych portów na Bałtyku, a jednocześnie mogło rozwinąć się nowoczesne miasto[4].

Eugeniusz Kwiatkowski przyczynił się do rozbudowy przemysłu chemicznego, jako ważnego sektora gospodarki II Rzeczpospolitej, w tym budowy zakładów azotowych w Mościcach pod Tarnowem[5].

Był inicjatorem i autorem koncepcji Centralnego Okręgu Przemysłowego w ramach rozbudowy infrastruktury, obronności

[3] Eugeniusz Kwiatkowski, Wikipedia, https://pl.wikipedia.org/wiki/Eugeniusz_Kwiatkowski

[4] 135 lat temu urodził się Eugeniusz Kwiatkowski, https://niepodlegla.dzieje.pl/wydarzenie/135-lat-temu-urodzil-sie-eugeniusz-kwiatkowski

[5] Wspomnienie postaci Eugeniusza Kwiatkowskiego, https://grupaazoty.com/kwiatkowski

i przemysłu. Miał on zrównoważyć rozwój gospodarczy między Polską A i Polską B[6].

Kwiatkowski jako minister skarbu i wicepremier do spraw gospodarczych przedstawił w 1936 r. czteroletni plan inwestycyjny, obejmujący inwestycje w infrastrukturę, obronność i rozwój Centralnego Okręgu Przemysłowego[7].

Wspierał też rozwój polskiej floty handlowej i handlu morskiego oraz dalekomorskiej floty rybackiej, co pozwoliło na znaczne zwiększenie eksportu i obrotów handlowych[8].

Po II wojnie światowej jako szef delegatury ds. odbudowy Wybrzeża był zaangażowany w rekonstrukcję infrastruktury morskiej. Niestety władze komunistyczne ograniczyły możliwości jego działania i nie pozwoliły na dokończenie prac[9].

Ze względu na znaczące zasługi Eugeniusza Kwiatkowskiego, został pośmiertnie doceniony. W 1996 roku nadano Mu Order Orła Białego, jest upamiętniony poprzez patronaty ulic i szkół. Jego wizerunek znajduje się w drukowanych od 2018 roku paszportach[10].

Również upamiętniony został na kilku pomnikach. W Warszawie pomnik Eugeniusza Kwiatkowskiego znajduje się w pobliżu Pałacu Myślewickiego (rys.3). Jest to brązowe popiersie ustawione na granitowym cokole, jego autorem jest rzeźbiarz Andrzej Renes. Pomnik został odsłonięty w 2002 r. z okazji ustanowienia uchwałą Sejmu „Roku Eugeniusza Kwiatkowskiego".

---

[6] 135 lat temu urodził się Eugeniusz Kwiatkowski. Autor Centralnego Okręgu Przemysłowego oraz zasłużony dla powstania portu w Gdyni, https://www.pap.pl/aktualnosci/135-lat-temu-urodzil-sie-eugeniusz-kwiatkowski-autor-centralnego-okregu-przemyslowego

[7] Roszkowski W., Eugeniusz Kwiatkowski, Biblioteka Narodowa, https://bn.org.pl/projekty/aleje-niepodleglosci/tworcy-niepodleglosci/eugeniusz-kwiatkowski/

[8] 135 lat temu urodził się Eugeniusz Kwiatkowski, op.cit.

[9] Eugeniusz Kwiatkowski - 135. rocznica urodzin budowniczego Gdyni, https://www.trojmiasto.pl/ wiadomosci/Eugeniusz-Kwiatkowski-135-rocznica-urodzin-budowniczego-Gdyni-n185108.html

[10] Ibidem

Miejsce nie jest przypadkowe – Eugeniusz Kwiatkowski mieszkał w Pałacu Myślewickim w czasie pełnienia funkcji ministra przemysłu i handlu oraz wicepremiera i ministra skarbu[11].

Rys.3. Pomnik Eugeniusza Kwiatkowskiego w Warszawie[12]

W Warszawie popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego umieszczone jest też na fasadzie Pałacu Ministra Skarbu przy Placu Bankowym 3/5 (rys.4). W gmachu tym Kwiatkowski pracował w latach 1935–1939. Tablica z popiersiem została odsłonięta 10 lutego 2000 r. z okazji 80-tej rocznicy powrotu Polski nad Bałtyk[13].

[11] Pomnik Eugeniusza Kwiatkowskiego, https://www.lazienki-krolewskie.pl/pl/pomniki/pomnik-eugeniusza-kwiatkowskiego

[12] Pomnik Eugeniusza Kwiatkowskiego, https://polska-org.pl/9391041,foto.html

[13] Popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego, https://www.polskaniezwykla.pl/web/place/24460%252Cwarszawa-popiersie-eugeniusza-kwiatkowskiego-.html

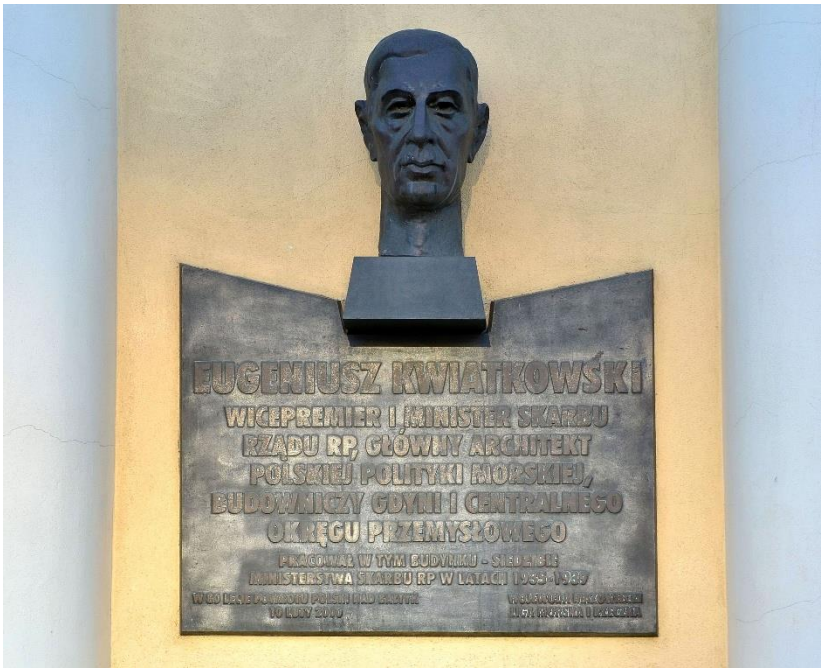

Rys.4. Tablica pamiątkowa na warszawskim pałacu Ministrów Skarbu[14]

Ze względu na zasługi Eugeniusza Kwiatkowskiego dla Gdyni, z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Gdyni, na skwerku przy ulicy 10 lutego (między ul. Mściwoja i Władysława IV) został postawiony pomnik, uroczyście odsłonięty w 1994. Jego autorem jest gdański rzeźbiarz Stanisław Szwechowicz[15]. Na cokole znajdują się trzy napisy: „Eugeniusz Kwiatkowski", pod nim „Rzecz najważniejsza to Polska", na samym dole „Gdynia i morze to jedno". Na miejscu skweru zostało wybudowane handlowe Centrum Kwiatkowskiego, a po jego otwarciu w 2004 roku pomnik znajduje się przy wejściu[16] (rys.5).

[14] Eugeniusz Kwiatkowski, Wikipedia, op.cit.

[15] Ruth K., Rocznik Gdyński Nr 12, Jak zbudowaliśmy pomnik Eugeniusza Kwiatkowskiego, https://tmg.org.pl/jak-zbudowalismy-pomnik-eugeniusza-kwiatkowskiego/

[16] Pomnik Kwiatkowskiego, https://pomorskie.travel/punkty-poi/pomnik-kwiatkowskiego/

Rys.5. Pomnik Eugeniusza Kwiatkowskiego w Gdyni, fot. autora

Nowe położenie pomnika od początku budzi kontrowersje. Wiele osób uważa, że pomnik nie powinien być elementem wystroju sklepu[17]. Władze miasta zapowiadają przeniesienie pomnika twórcy Gdyni w bardziej godne miejsce. Proponowany jest Plac Konstytucji lub część skweru Kościuszki, tuż przy skrzyżowaniu ulic Świętojańskiej i 10 Lutego[18].

W Gdyni znajduje się jeszcze drugie miejsce upamiętniające Eugeniusza Kwiatkowskiego. W 2022 r., z okazji 100-lecia Portu Gdynia, przy ul. Polskiej 2, obok Kapitanatu Portu oraz Dworca Morskiego (obecnie Muzeum Emigracji) odsłonięto pomnik-

[17] Lange M., Spór o pomnik Kwiatkowskiego w Gdyni. Wybitny Polak niczym... stróż sklepu?, https://gdynia.naszemiasto.pl/spor-o-pomnik-kwiatkowskiego-w-gdyni-wybitny-polak-niczym/ar/c1-3837502

[18] Kamasz Ł., Pomnik Eugeniusza Kwiatkowskiego w Gdyni zostanie przeniesiony. Znamy dwa wstępne warianty, https://gdynia.naszemiasto.pl/pomnik-eugeniusza-kwiatkowskiego-w-gdyni-zostanie/ar/c1-9779597

ławeczkę Eugeniusza Kwiatkowskiego i Tadeusza Wendy[19] (rys.6). Pomnik został wykonany przez firmę Celstan[20].

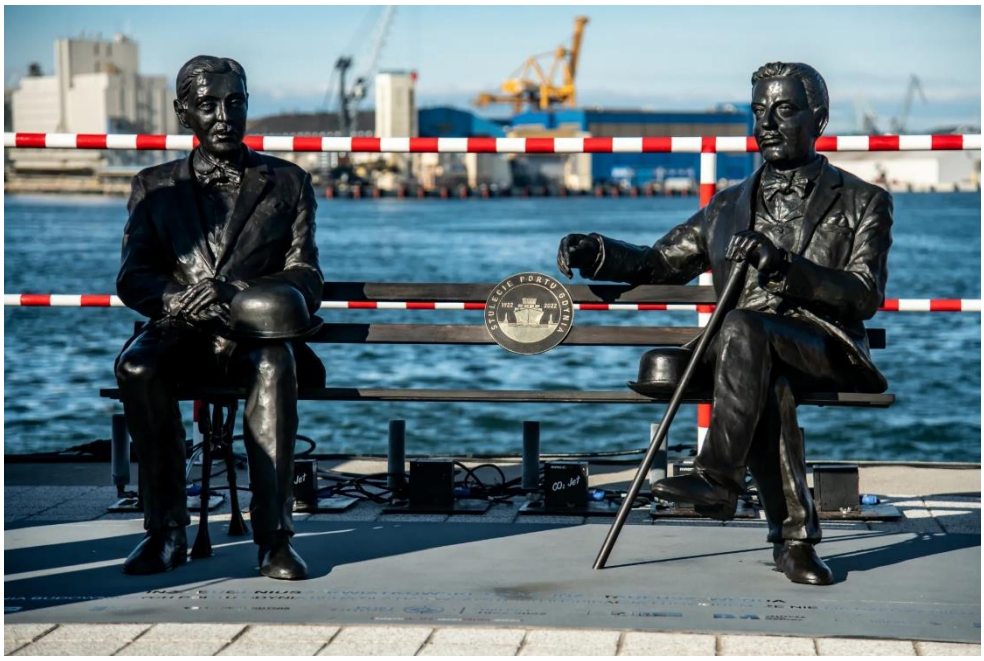

Rys.6. Ławeczka Eugeniusza Kwiatkowskiego i Tadeusza Wendy, fot. Maciej Czarniak [21]

W Trójmieście Eugeniusz Kwiatkowski upamiętniony jest też w Gdańsku, gdzie w 1983 r. w jednej z sal w Domu Technika NOT została odsłonięta tablica pamiątkowa[22] (rys.7).

[19] Sielski M., Wenda i Kwiatkowski razem na ławce. Pomnik budowniczych portu odsłonięty, https://www.trojmiasto.pl/wiadomosci/Wenda-i-Kwiatkowski-na-lawce-Pomnik-budowniczych-portu-odsloniety-n171028.html

[20] Ławeczka budowniczych Portu Gdynia stanęła na Ostrodze Pilotowej, https://www.port.gdynia.pl/laweczka-budowniczych-portu-gdynia-stanela-na-ostrodze-pilotowej/

[21] Sielski M., Wenda i Kwiatkowski razem na ławce. Pomnik budowniczych portu odsłonięty, op.cit.

[22] Borzestowski W., Budowniczy. Opowieść o Eugeniuszu Kwiatkowski, Pierwodruk: „30 Dni" 3/2024, https://www.gdansk.pl/historia-gdanska/historie-gdanskie/budowniczy,a,276026

Rys.7. Tablica w sali w Domu Technika NOT w Gdańsku[23]

Inne miejsce w Gdańsku upamiętniające Kwiatkowskiego to Dom Ekonomisty. Eugeniusz Kwiatkowski był jednym z założycieli Oddziału Morskiego Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w 1946 r. Był również (do 1948 r.) pierwszym prezesem gdańskiego oddziału PTE. Siedzibą stowarzyszenia był otwarty w 1959 r. po odbudowie Dom Ekonomistów, zajmujący zespołu kamieniczek przy Długim Targu 46/47 (Stary Dom Ławy). W 2019 r. Dom Ekonomisty nabyło miasto Gdańsk, przekazując go Muzeum Gdańska[24]. Na bocznej elewacji Domu Ekonomisty od strony ul. Kramarskiej znajduje się tablica z napisem: DOM EKONOMISTY / IM. EUGENIUSZA KWIATKOWSKIEGO[25] (rys.8).

[23] Ibidem

[24] Polskie Towarzystwo Ekonomiczne. Oddział w Gdańsku, https://gdansk.gedanopedia.pl/gdansk/?title=POLSKIE_TOWARZYSTWO_EKONOMICZNE._ODDZIA%C5%81_W_GDA%C5%83SKU

[25] Gdańsk kupił Dom Ekonomistów - teraz już cały Dwór Artusa należy do miasta, https://www.gdansk.pl/wiadomosci/Gdansk-kupil-Dom-Ekonomistow-teraz-juz-caly-Dwor-Artusa-nalezy-do-miasta,a,141871

Rys.8. Tablica na Domu Ekonomisty w Gdańsku, fot. autora

W Mościcach, obecnie dzielnica Tarnowa, gdzie Kwiatkowski był dyrektorem Państwowej Fabryki Związków Azotowych, znajduje się pomnik w formie popiersia na granitowym cokole, wykonany przez prof. Stanisława Szwechowicza (rys.9). Został on odsłonięty w 2012 r.[26]

Rys.9. Pomnik Eugeniusza Kwiatkowskiego w Mościcach[27]

[26] Eugeniusz Kwiatkowski, Wikipedia, op.cit.

[27] Ibidem

W 2001 r. został odsłonięty pomnik Eugeniusza Kwiatkowskiego przy ulicy Staszica w Stalowej Woli[28] (rys.10). Autorem pomnika jest krakowski rzeźbiarz, profesor Czesław Dźwigaj[29].

Rys.10. Pomnik Eugeniusza Kwiatkowskiego w Stalowej Woli, fot. Jacek Rodecki[30]

Pomnik Eugeniusza Kwiatkowskiego w 2015 r. został odsłonięty przed budynkiem Biblioteki Głównej Politechniki Świętokrzyskiej przy al. Tysiąclecia PP (rys.11). Autorami pomnika są Sławomir Micek i Michał Pronobis. Pomnik wykonany z brązu powstał z inicjatywy Rektora prof. Stanisława Adamczaka i został

[28] Pomnik inż. Eugeniusza Kwiatkowskiego, https://polskaniezwykla.pl/web/place/25087%252Cstalowa-wola-pomnik-inz--eugeniusza-kwiatkowskiego.html

[29] Pomnik Eugeniusza Kwiatkowskiego, https://www.stalowka.net/encyklopedia.php?dx=39

[30] Pomnik Eugeniusza Kwiatkowskiego, https://www.stalowka.net/encyklopedia.php?dx=39&df=1

sfinansowany w ramach współpracy z absolwentem Politechniki Świętokrzyskiej, Michałem Sołowowem[31].

Rys.11. Pomnik Eugeniusza Kwiatkowskiego w Kielcach, fot. autora

W 2007 r. na budynku Wydziału Inżynierii i Technologii Chemicznej Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego (dawny Wydział Mechaniczny Politechniki Szczecińskiej) przy ul. Pułaskiego 10 została umieszczona odlana z brązu tablica upamiętniająca Eugeniusza Kwiatkowskiego (rys.12). Tablicę zaprojektował artysta plastyk Bohdan Walknowski, wykonała Odlewnia Wydziału Mechanicznego Politechniki Szczecińskiej[32].

[31] Pomnik Eugeniusza Kwiatkowskiego, https://kielce.eu/pl/dla-mieszkanca/nasze-miasto/pomniki- i-tablice/ludzie-kultury-nauki-edukacji/pomnik-eugeniusza-kwiatkowskiego.html

[32] Kubowska E., Mija 50 lat od śmierci Eugeniusza Kwiatkowskiego. Upamiętniony w Szczecinie, https://24kurier.pl/akcje-kuriera/kurier-morski/mija-50-lat-od-smierci-eugeniusza-kwiatkowskiego-upamietniony-w-szczecinie/

Rys.12. Tablica Eugeniusza Kwiatkowskiego w Szczecinie, fot. Elżbieta Kubowska[33]

Również w Szczecinie, w Kaplicy Ludzi Morza w katedrze św. Jakuba, od 2011 r. znajduje się popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego (rys.13). Zostało ono ufundowane przez prof. Drozdowskiego. Autorem popiersia jest krakowski rzeźbiarz Marian Konieczny. Odlew w brązie wykonano w Gliwickich Zakładach Urządzeń Technicznych[34].

[33] Kubowska E., Mija 50 lat od śmierci Eugeniusza Kwiatkowskiego. Upamiętniony w Szczecinie, https://24kurier.pl/akcje-kuriera/kurier-morski/mija-50-lat-od-smierci-eugeniusza-kwiatkowskiego-upamietniony-w-szczecinie/

[34] Popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego (Szczecin), https://pomeranica.pl/wiki/Popiersie_Eugeniusza_Kwiatkowskiego_%28Szczecin%29?utm_source=chatgpt.com

Rys.13. Popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego w Szczecinie, fot. Wiesław Seidle [35]

W Krakowie na kamienicy przy al. Słowackiego 8, w której Eugeniusz Kwiatkowski mieszkał w latach 1954–1974 znajduje się tablica pamiątkowa[36] (rys.14).

[35] Popiersie E. Kwiatkowski, https://pomeranica.pl/wiki/Plik:Popiersie_E.Kwiatkowski.jpg

[36] Eugeniusz Kwiatkowski, Wikipedia, op.cit.

Rys.14. Tablica pamiątkowa na kamienicy przy al. Słowackiego 8 w Krakowie[37]

Postać Eugeniusza Kwiatkowskiego została również upamiętniona na wielu medalach. Pierwszy z nich pochodzi z 1974 r. (rys.15). Na awersie przedstawiono popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego. W otoku napis: EUGENIUSZ KWIATKOWSKI / 1988-1974. Na rewersie napis: REALIZATOROWI / BUDOWY PORTU / W GDYNI. Powyżej fragment wybrzeża z latarnią morską i statkami na fali. Poniżej na udrapowanej wstędze Krzyż Wielki Orderu Odrodzenia Polski. Medal zaprojektował i wykonał Józef Kawecki.

[37] Ibidem

Odlewy w brązie i cynku wykonała odlewnia Zarządu Portu Gdynia, średnica wynosi 67 mm[38].

Rys.15. Medal Kwiatkowskiego autorstwa Józefa Kaweckiego, fot. autora[39]

Na awersie drugiego medalu przedstawiono popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego (rys.16). W niepełnym otoku napis: EUGENIUSZ KWIATKOWSKI 1988-1974. Na rewersie statek na wodzie, w tle dźwigi portowe. Powyżej przy krawędzi napis: REALIZATOROWI / BUDOWY / PORTU W GDYNI. Poniżej Krzyż Wielki Orderu Odrodzenia Polski, herb Gdyni i Gwiazda Orderowa. Medal zaprojektował i wykonał Józef Kawecki. Odlewy wykonano w brązie i cynku, średnica wynosi 68 mm[40].

[38] Filipek B., Otremba Z., Medale Gdyni 1926-2016, Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Gdyni, s. 71

[39] Kawecki T., Świsulski D., Medale Józefa i Teodora Kaweckich, część 2. Medale lane Józefa Kaweckiego, Gdańskie Zeszyty Numizmatyczne, nr 134 luty 2015 r., s. 16

[40] Filipek B., Otremba Z., Medale Gdyni 1926-2016, op.cit., s. 71

Rys.16. Drugi medal Kwiatkowskiego autorstwa Józefa Kaweckiego[41]

W 1985 r. medale z Eugeniuszem Kwiatkowskim, z inicjatywy Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego, Oddział w Mławie wybiła Mennica Państwowa (rys.17, 18). Na awersie znajduje się głowa na wprost. Dookoła orzeł z godła Polski i napis: EU- / GE- / NIU- / SZ / KW- / I / A- / TK- / OW / SKI. Poniżej daty: 1888 – 1974. Na rewersie stylizowane fale morskie i mewy. Na tle fal napis: BUDOWNICZEMU / PORTU /W GDYNI. Medal projektował i wykonał Stanisław Sikora. Średnica wynosi 60 mm. Po 500 sztuk wybito w tombaku patynowanym oraz w tombaku srebrzonym i oksydowanym[42]. W 1990 r. wybito 60 sztuk w srebrze[43].

[41] Ibidem

[42] Medale Mennicy Państwowej 1984–1988, Mennica Państwowa, Warszawa 1990, s. 457

[43] Paszkowycz O., Medale Mennicy Państwowej 1946–2010, Łódź 2011, s. 189

Rys.17. Medal Mennicy Państwowej z 1985 roku, tombak patynowany, medal ze zbiorów autora

Rys.18. Medal Mennicy Państwowej z 1985 roku, tombak srebrzony i oksydowany, medal ze zbiorów autora

W 1993 r. Rada Miasta Gdyni ustanowiła medal im. Eugeniusza Kwiatkowskiego „Za wybitne zasługi dla Gdyni" (rys.19). Na awersie przedstawiono popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego, z lewej strony główka wejściowa portu z falochronem i napisem EUGENIUSZ / KWIATKOWSKI / 1888 / 1974.

W otoku napis RZECZ NAJWAŻNIEJSZA POLSKA / GDYNIA I MORZE TO JEDNO. Na rewersie herb Gdyni, z prawej strony gałązka wawrzynu. Nad herbem napis RADA / MIASTA. U dołu przy krawędzi: ZA WYBITNE ZASŁUGI DLA GDYNI. Medal o średnicy 90 mm wykonany jest z brązu srebrzonego. Na obrzeżu znajduje się jego indywidualny numer[44]. Medal projektował i wykonał Józef Jezierski. W Mennicy Państwowej wybito 105 sztuk[45]. W latach 1994–2025 medal został nadany 87 instytucjom i osobom[46].

Rys.19. Medal „Za wybitne zasługi dla Gdyni", awers[47], rewers[48]

Na awersie kolejnego medalu z lewej strony przedstawiono popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego (rys.20). Po prawej wejście do portu w Gdyni. Powyżej napis: GDYNIA 1926 / BUDOWA / PORTU. U dołu: EUGENIUSZ KWIATKOWSKI. Na rewersie transatlantyk

[44] Medal im. E. Kwiatkowskiego, https://www.gdynia.pl/o-gdyni/medale-kwiatkowskiego, 2618/medal-im-e-kwiatkowskiego,373583

[45] Filipek B., Otremba Z., Medale Gdyni 1926–2016, op.cit., s. 43

[46] Dotychczasowi laureaci Medali im. Eugeniusza Kwiatkowskiego, https://www.gdynia.pl/o-gdyni/medale-kwiatkowskiego,2618/dotychczasowi-laureaci-medali-im-eugeniusza.kwiatkowskiego, 553091

[47] Medal im. E. Kwiatkowskiego, op.cit.

[48] Filipek B., Otremba Z., Medale Gdyni 1926-2016, op.cit., s. 43

„Batory" na falach. Powyżej napis: MS BATORY / 1935. Medal projektował i wykonał Mieczysław Chojnacki. Został odlany w brązie w pracowni medaliera w Poznaniu. Kształt nieregularny o wymiarach 135 x 195 mm[49].

Rys.20. Medal autorstwa Mieczysława Chojnackiego z lat 80. XX w.[50]

Z lat 80. XX w. pochodzi plakieta przedstawiająca popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego (rys.21). Jej autorem jest Józef Kawecki. Została wykonana w pracowni medaliera w nakładzie trzech sztuk[51]. Wymiary wynoszą 13,5 x 19,5 cm.

[49] Filipek B., Otremba Z., Medale Gdyni 1926-2016, op.cit., s. 77

[50] Ibidem, s. 77

[51] Ibidem, s. 77

Rys.21. Plakieta Kwiatkowskiego autorstwa Józefa Kaweckiego, fot. autora[52]

Kolejny medal został wykonany w 2000 r. (rys.22). Na awersie znajduje się popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego. Z prawej strony na tle fal daty 1888 / 1974. Z prawej strony przy krawędzi napis: EUGENIUSZ KWIATKOWSKI. Na rewersie zarys Pomorza Gdańskiego. W miejscu Gdańska róża wiatrów. Z lewej strony napis: morze żywi i bogaci / gdy z oczu / go nie traci. Poniżej półkolisty napis: INSTYTUT MORSKI 2000. W otoku: ZA ODDANE WARTOŚCI MORZA / KAPITUŁA MEDALU. Medal projektował i wykonał Eugeniusz Lademann. Średnica wynosi 123 mm[53].

[52] Kawecki T., Świsulski D., Medale Józefa i Teodora Kaweckich, część 3. Plakiety Józefa Kaweckiego, Gdańskie Zeszyty Numizmatyczne, nr 135 marzec 2015 r., s. 50

[53] Filipek B., Otremba Z., Medale Gdyni 1926–2016, op.cit., s. 583

Rys.22. Medal Instytutu Morskiego w Gdańsku autorstwa Eugeniusza Lademanna[54]

W 2002 r. medal Eugeniusza Kwiatkowskiego wyemitowała Mennica Polska (rys.23, 24). Na awersie przedstawiono popiersie Kwiatkowskiego, poniżej napis EUGENIUSZ / KWIATKOWSKI / 1888 - 1974. Na rewersie na tle fakturowanej powierzchni mapa Polski z 1939 roku, na niej napis: BUDOWNICZEMU GDYNI / I / CENTRALNEGO OKRĘGU / PRZEMYSŁOWEGO. Poniżej widok na port. Powyżej koło z bursztynem i napis: GDYNIA. Wzdłuż górnej krawędzi napis: ROK EUGENIUSZA KWIATKOWSKIEGO. U dołu półkoliście napis: PTN O/GDAŃSK 2002. Medal został wybity w tombaku srebrzonym i oksydowanym, 251 sztuk i tombaku patynowanym, 112 sztuk. Średnica wynosi 70 mm. Autorem projektu jest Robert Kotowicz[55].

[54] Ibidem, s. 583

[55] Mennica Polska, Katalogi rocznikowe, 2002, s. 10

Rys.23. Medal Rok Eugeniusza Kwiatkowskiego, tombak patynowany, medal ze zbiorów autora

Rys.24. Medal Rok Eugeniusza Kwiatkowskiego, tombak srebrzony i oksydowany, medal ze zbiorów autora

Kolejny medal został wydany przez Stalową Wolę (rys.25). Na awersie przedstawiono z prawej strony popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego. Z lewej strony napis: SZCZĘŚCIE / ZNAJDZIE / TEN KTO / GO SZUKA / W TRUDZIE / I PRACY / DLA SWEGO / KRAJU. Na rewersie napis: UCHWAŁA / SEJMU RP – ROK 2002 / ROKIEM /

EUGENIUSZA / KWIATKOWSKIEGO. Poniżej herb Stalowej Woli. Średnica medalu wynosi 82 mm.

Rys.25. Medal z okazji ustanowienia 2002 r., Rokiem Eugeniusza Kwiatkowskiego, medal ze zbiorów autora

Z okazji 65-lecia specjalizujących się w produkcji wojskowej Zakładów Metalowych DEZAMET S.A.[56] został wyemitowany pamiątkowy medal w 2004 r. (rys.26). Na awersie przedstawiono popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego. Przy krawędzi napis: EUGENIUSZ KWIATKOWSKI / TWÓRCA COP. Na rewersie emblemat Zakładów Metalowych DEZAMET S.A., powyżej napis 65 LAT / 1939 / 2004. Przy dolnej krawędzi: NOWA DĘBA 2004 r. Średnica medalu wynosi 70 mm.

[56] Zakłady Metalowe DEZAMET S.A., O nas, https://dezamet.com.pl/o-nas/o-firmie

Rys.26. Medal 65-lecia Zakładów Metalowych DEZAMET S.A., medal ze zbiorów autora

Kolejny medal został wyemitowany przez Zespół Szkół Ekonomicznych nr 3 w Krakowie im. Eugeniusza Kwiatkowskiego (rys.27). Na awersie z lewej strony znajduje się popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego. Od góry w siedmiu wierszach napisy: E. KWIATKOWSKI / 1888 / 1974 / WIEDZA / INICJATYWA / PRACA = / SUKCES GOSPODARCZY. Na rewersie umieszczono emblemat Zespołu Szkół Ekonomicznych nr 3, przy krawędziach napisy: ZESPÓŁ SZKÓŁ / EKONOMICZNYCH / NR 3 W KRAKOWIE / IM. EUGENIUSZA / KWIATKOWSKIEGO. Uchwałą nr L/652/12 Rady Miasta Krakowa z dnia 27 czerwca 2012 r. Zespół Szkół Ekonomicznych nr 3 w Krakowie został rozwiązany z dniem 31 sierpnia 2015 r., a szkoły wchodzące w jego skład zlikwidowane[57]. Medal odlewany w brązie w kształcie prostokąta o bokach 82 x 80 mm.

[57] Uchwała nr L/652/12 Rady Miasta Krakowa z dnia 27 czerwca 2012 r. w sprawie rozwiązania Zespołu Szkół Ekonomicznych nr 3 w Krakowie, ul. Miechowity 6 oraz likwidacji szkół wchodzących w skład Zespołu Szkół Ekonomicznych nr 3 w Krakowie, poprzez stopniowe wygaszanie

Rys.27. Medal Zespołu Szkół Ekonomicznych nr 3 w Krakowie, medal ze zbiorów autora

Z 2011 r. pochodzi medal wykonany z okazji 90-lecia Szkolnictwa Zawodowego w Starachowicach (rys.28). Historia szkolnictwa zawodowego w Starachowicach rozpoczęła się w 1921 r., kiedy zorganizowano popołudniowe Kursy Wieczorowe Ogólnokształcące dla Dorosłych[58].

Na awersie medalu na tle ukośnych pasów, z prawej strony umieszczono stylizowane popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego. Z lewej strony napis: EUGENIUSZ / KWIATKOWSKI / 1888-1974 / Patron Szkoły. W górnej części rewersu umieszczono emblemat Zespołu Szkół Zawodowych Nr 2 w Starachowicach, po bokach daty 1921 / 2011, poniżej napis: ZSZ nr 2. Przy górnej krawędzi: 90 Lat Szkolnictwa Zawodowego w Starachowicach. Średnica medalu wynosi 70 mm.

[58] Zespół Szkół Zawodowych Nr 2 w Starachowicach, Historia, https://technikum.net.pl/www/index.php/szkola/historia

Rys.28. Medal 90-lecia Szkolnictwa Zawodowego w Starachowicach, medal ze zbiorów autora

Również w 2011 r. został wydany medal z okazji 20-lecia Związku Miast i Gmin Polskich (rys.29). Na awersie z lewej strony przedstawiono popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego. Po prawej stronie napis: Miasta muszą / zrozumieć, / że ulokowanie / nad morzem / nakłada na nich / specjalne obowiązki / i daje im specjalne / możliwości rozwoju. / Eugeniusz / Kwiatkowski. Przy krawędzi napis: ZWIĄZEK MIAST i GMIN MORSKICH / XX LAT. Na rewersie zarys polskiego wybrzeża morskiego. Na tle lądu napis: My dla morza / Morze dla nas. W otoku napis: ZWIĄZEK MIAST i GMIN MORSKICH / 1991-2011. Medal opracował komputerowo Paweł Śliwa. Wybito w mosiądzu w Zakładzie „Celstan" w Kosakowie w nakładzie 50 sztuk[59]. Średnica medalu wynosi 68 mm.

[59] Filipek B., Otremba Z., Medale Gdyni 1926-2016, op.cit., s. 589

Rys.29. Medal 20-lecia Związku Miast i Gmin Polskich, medal ze zbiorów autora

Kolejny medal pochodzi z 2017 r. i upamiętnia 80-lecie Centralnego Okręgu Przemysłowego (rys.30). Medal wykonano jako jednostronny. W górnej części popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego w nieregularnym otoku. Na otoku w dolnej części napis: Eugeniusz Kwiatkowski. Poniżej herb Stalowej Woli. Nad herbem napis: Pater Urbis (Ojciec Miasta), pod herbem napis: Stalowej Woli. W zewnętrznym otoku, oddzielonym dwoma szczelinami napis: 80 LAT CENTRALNEGO OKRĘGU PRZEMYSŁOWEGO / 1937 / 2017. Wymiary medalu wynoszą 66 x 69 mm.

Rys.30. Medal 80-lecia Centralnego Okręgu Przemysłowego, medal ze zbiorów autora

Medal został zamieszczony w ramce o wymiarach 234 x 173 mm, z cytatem pochodzącym z książki Eugeniusza Kwiatkowskiego „Dysproporcje. Rzecz o Polsce przeszłej i obecnej" z 1931 r. (rys.31).

Rys.31. Medal 80-lecia Centralnego Okręgu Przemysłowego w ramce, ze zbiorów autora

Również 85-lecie Centralnego Okręgu Przemysłowego zostało upamiętnione medalem, wydanym w 2022 r. (rys.32). Na awersie, na tle elementów geometrycznych, z lewej strony znajduje się popiersie Eugeniusza Kwiatkowskiego. U dołu budynek dyrekcji naczelnej Huty Stalowa Wola. Budynek pochodzi z lat 1937–1938 i pełnił funkcję siedziby dyrekcji Zakładów

Południowych Centralnego Okręgu Przemysłowego, a następnie Huty Stalowa Wola. Obecnie obiekt po przekazaniu Urzędowi Miasta Stalowej Woli, mieści wydziały urzędu do spraw obsługi inwestorów i promocji gospodarczej[60]. Przy górnej krawędzi medalu w dwóch wierszach napis: Eugeniusz Kwiatkowski / Pater Urbis (Ojciec Miasta) Stalowej Woli. Przy dolnej krawędzi: 85 LAT CENTRALNEGO OKRĘGU PRZEMYSŁOWEGO. Na rewersie na tle elementów geometrycznych, w górnej części znajduje się herb Stalowej Woli, u dołu emblemat Centralnego Okręgu Przemysłowego (splecione litery COP). Przy górnej krawędzi napis: STALOWA WOLA, 2022. Medal wykonano w kształcie kwadratu o boku 70 mm.

Rys.32. Medal 85-lecia Centralnego Okręgu Przemysłowego, medal ze zbiorów autora

Przedstawione pomniki, tablice pamiątkowe i medale z pewnością nie są wszystkimi. Obejmują te, które znane są autorowi. Pozwalają zachować w pamięci Eugeniusza Kwiatkowskiego, w tym jego wkład w budowę Gdyni w roku 100–lecia uzyskania praw miejskich.

[60] Trasa COP – Stalowa Wola, https://cop.podkarpackie.travel/stalowa-wola

Dariusz Świsulski

UPAMIĘTNIENIE GABRIELA NARUTOWICZA W POLITECHNICE GDAŃSKIEJ

Uroczyście otwarta w 1904 r. politechnika w Gdańsku (Königliche Technische Hochschule zu Danzig) ma siedzibę we Wrzeszczu, w pobliżu Alei Zwycięstwa, ówczesnej Wielkiej Alei (Große Allee). W celu umożliwienia dojazdu do uczelni, utworzono odgałęzienie Wielkiej Alei, którego patronem został Gustav Heinrich von Goßler (1838–1902), pruski polityk, jeden z inicjatorów utworzenia w Gdańsku politechniki. Po II wojnie światowej, w 1946 r. ulica otrzymała imię Gabriela Narutowicza, następnie w 1953 r. zmienione na Włodzimierza Majakowskiego (1893–1930), rosyjskiego poety i dramatopisarza. Uchwała nr LIX/437/93 Rady Miasta Gdańska z 16 lutego 1993 r. przywróciła nazwę Gabriela Narutowicza. W uzasadnieniu uchwały możemy przeczytać „O przywrócenie nazwy ulicy prowadzącej do Politechniki występowali pracownicy PG. Wniosek ten ma swoje uzasadnienie z racji historycznych upamiętnienia dramatycznego momentu w dziejach kształtowania II Rzeczypospolitej, także w przypomnieniu postaci Gabriela Narutowicza, jako wybitnej postaci – inżyniera konstruktora.” [1].

Rys.1. Ulica Gabriela Narutowicza, fot. autora

Biorąc pod uwagę zasługi profesora Gabriela Narutowicza, Stowarzyszenie Absolwentów Politechniki Gdańskiej wystąpiło z inicjatywą umieszczenia na terenie Politechniki Gdańskiej tablicy upamiętniającej pierwszego prezydenta RP. Senat PG podjął w dniu 19 lutego 2025 r. uchwałę nr 74/2025/XXVI w sprawie umieszczenia na budynku nr 2 Politechniki Gdańskiej tablicy upamiętniającej Gabriela Narutowicza. Budynek ten znajduje się przy bramie głównej uczelni.

Autorem projektu jest profesor Jan Buczkowski, kierownik Katedry Sztuk Wizualnych Politechniki Gdańskiej. Na tablicy umieszczony jest napis: GABRIEL NARUTOWICZ / 1865 – 1922 / PIERWSZY PREZYDENT / RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ / PROFESOR POLITECHNIKI / W ZURYCHU / WYBITNY BUDOWNICZY / ELEKTROWNI WODNYCH / SPOŁECZNOŚĆ POLITECHNIKI GDAŃSKIEJ / 2025. Nad tablicą znajduje się popiersie w lewo. Autorem rzeźby popiersia jest artystka, pani Dobrochna Surajewska. Tablica została wykonana przez firmę SD Granit sp. o.o. w Szemudzie.

Rys.2. Tablica upamiętniająca Gabriela Narutowicza w Politechnice Gdańskiej, fot. autora

Uroczyste odsłonięcie tablicy, z udziałem władz Politechniki Gdańskiej i przedstawicieli Stowarzyszenia Absolwentów Politechniki Gdańskiej nastąpiło 7 czerwca 2025 r. W wydarzeniu tym uczestniczyło wielu pracowników i absolwentów Politechniki Gdańskiej.

Rys.3. Odsłonięcie tablicy Gabriela Narutowicza, fot. autora

Uroczystości odsłonięcia tablicy towarzyszyła okolicznościowa wystawa medali i innych pamiątek związanych z Gabrielem Narutowiczem. W ramach wystawy eksponaty przedstawiane były w czterech gablotach i na sześciu planszach, umieszczonych w holu przed wejściem do Biblioteki w Gmachu Głównym Politechniki Gdańskiej. Wszystkie prezentowane obiekty pochodzą z prywatnych zbiorów Dariusza Świsulskiego. Wśród wielu eksponatów można było obejrzeć m.in. plakiety Andrzeja Tyblewskiego z 1923 r. i plakiety Józefa Aumillera z 1926 r. [2].

Rys.4. Wystawa medali i innych eksponatów związanych z Gabrielem Narutowiczem, fot. autora

Z okazji odsłonięcia tablicy został wyemitowany pamiątkowy medal. Na awersie przedstawiono popiersie Gabriela Narutowicza w lewo. W otoku napis: PROF. GABRIEL NARUTOWICZ * 1865 - 1922 * PIERWSZY PREZYDENT RP. Na rewersie znajduje się fragment portalu budynku Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej. W otoku napis: 80 LAT WYDZIAŁU ELEKTROTECHNIKI I AUTOMATYKI PG * 1945-2025. Autorem projektu jest Dariusz Świsulski. Średnica medalu wynosi 70 mm. W nakładzie 165 sztuk wykonała firma Odlewnictwo Eksport-Import w Kłobucku. Medal wydano z inicjatywy Dariusza Świsulskiego, przy współpracy z prezesem SSP Techno-Service, Ryszardem Markowskim [3].

Medal został wręczony osobom, które wniosły wkład w przygotowanie i wykonanie tablicy pamiątkowej Gabriela Narutowicza. Został przeznaczony również dla osób, które brały udział w organizacji jubileuszu 80-lecia Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej.

Rys.5. Medal Gabriela Narutowicza, fot. autora

Bibliografia

[1] Świsulski D.: Gabriel Narutowicz i jego upamiętnienie, Pismo PG, nr 4 (270), rok XXXI, październik/listopad 2024, s. 46-52, https://cdn.files.pg.edu.pl/main/Dzia%C5%82%20Promocji/Pismo%20PG/nr%20270/Pismo%20PG%204-2024.pdf

[2] Świsulski D.: Gabriel Narutowicz – medale i znaczki, Gdańskie Zeszyty Numizmatyczne, nr 148, październik-grudzień 2017, s. 5-15

[3] Świsulski D. (red.): Medale członków i sympatyków Oddziału Gdańskiego Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego 1969–2025, Gdańsk 2025

Zdzisław Szuplewski – Zielona Góra

MIEDZIANE SZELĄGI KRÓLA JANA KAZIMIERZA Z PRZEBITĄ DATĄ ROCZNĄ 166/0/1

Wstęp

W 2015 r. kupiłem swoją pierwszą boratynkę z przebitą datą roczną. Były to czasy, w których Cezary Wolski tworzył pierwszy w historii katalog miedzianych szelągów z lat 1659-66, a skupiona wokół niego grupa entuzjastów, amatorów, sympatyków i kolekcjonerów tych monet pomagała mu w tej pracy. Miałem zaszczyt należeć do tej grupy entuzjastów. Wysyłaliśmy autorowi zdjęcia posiadanych monet, toczyliśmy dyskusje, tworzyliśmy różne hipotezy, bo przecież przez lata temat boratynek nie istniał w numizmatyce. Za wyjątkiem kilku artykułów napisanych w ciągu ostatnich 100 lat nie istniały żadne opracowania naukowe.

Takie dyskusje wzbudziły również monety z przebitą datą roczną. Czy to monety z błędem w dacie zauważonym i poprawionym w mennicy? Dlaczego w dacie znajdują się odmienne cyfry jeden, dlaczego cyfrę 0 przebito cyfrą rzymską I, a nie arabską 1, czy rzymska cyfra I może być jakimś tajemniczym znakiem, może to podpis autora stempla? Bardzo mnie ten temat zaintrygował. Od 15 lat tropię, analizuję te monety, stawiam hipotezy.

Wyniki swoich dociekań opisywałem w artykułach publikowanych w internecie. W 2019 r. opublikowałem artykuł pt. „Jak ze zmianą daty rocznej na miedzianych szelągach Jana Kazimierza w mennicy krakowskiej sobie poradzono”[61], a w 2020 r.

[61]/https://www.katalogmonet.pl/Newsy-numizmatyczne/Jak-ze-zmian%C4%85-daty-rocznej-na-mie-dzianych-szel%C4%85gach-Jana-Kazimierza-w-mennicy-krakowskiej-sobie-poradzono

ukazał się artykuł pt. „Rzymska jedynka w dacie na boratynkach z 1661 roku bitych w mennicy krakowskiej"[62].

Uznałem, że czas odświeżyć i uaktualnić temat, tym bardziej, że przybyło kilka wcześniej nieznanych monet i dobrze by było, aby wszystkie informacje znalazły się w jednym miejscu.

Geneza

Na mocy uzyskanych kontraktów Tytus Liwiusz Boratini rozpoczął bicie miedzianych szelągów zwanych boratynkami w listopadzie 1659 r. Kontrakt obejmował wybicie 90 milionów monet w dwóch mennicach w okresie do połowy 1661 r. Boratynki biła specjalnie do tego celu powołana mennica ujazdowska wraz z istniejącą już mennicą krakowską. Większość kontraktu realizowała mennica ujazdowska, bo w mennicy krakowskiej produkowano w tym czasie monety kruszcowe, ale ze względu na doświadczonych pracowników, to właśnie mennica krakowska jako pierwsza rozpoczęła produkcję. Szczególnie w 1660 r. obserwujemy w obu mennicach niezwykłą staranność wykonywanych stempli, ogromną ilość odmian i wariantów bitych monet. Osobiście uważam, że w czasie pierwszej emisji powstały najpiękniejsze boratynki. Problem w tym, że taka różnorodność zwiększa koszty produkcji, a przecież celem produkcji jest zysk. Od dawna wiadomo, że Boratini obok wynagrodzenia dzierżawcy uzyskiwał dochody z nielegalnego bicia boratynek oryginalnymi stemplami ponad ilości przewidziane w kontrakcie, z zaniżania wagi monet wbrew ordynacji menniczej. Ostatnio pisał o tym dr Tomasz Markiewicz[63].

Boratini zrozumiał, że kolejnym źródłem dochodów może być optymalizacja produkcji, a co za tym idzie ograniczenie

[62]/ https://www.katalogmonet.pl/Newsy-numizmatyczne/Rzymska-jedynka-w-dacie-na-boratynkach-z-1661-roku-bitych-w-mennicy-krakowskiej

[63]/ https://www.youtube.com/watch?v=hLR5iYgotmA oraz TOMASZ MARKIEWICZ O DWÓCH SKARBACH MAŁYCH SZELĄGÓW MIEDZIANYCH JANA KAZIMIERZA Z ROKITNA, POW. LUBARTOWSKI Wiadomości Numizmatyczne, R. LXIV. **https://journals.pan.pl/dlibra/** publication/136914/edition/ 119480/content

różnorodności monet. Tak też się w 1661 r. w obu mennicach stało. Przykładowo w mennicy ujazdowskiej spadła ilość odmian portretów króla Jana Kazimierza na boratynkach koronnych z 26 w 1660 r. do 10 w 1661 r., a w mennicy krakowskiej z 10 w 1660 r. do 3 w 1661 r., a w ostatnich miesiącach obowiązywania kontraktu praktycznie do 1 portretu.

Na marginesie dodam, że w pierwszej emisji wybito tylko 90 mln boratynek koronnych, a w czasie drugiej emisji np. w mennicy brzeskiej zarządzanej przez Boratiniego do wybicia ok. 240 mln boratynek dla Litwy już wystarczył 1 portret króla. Widzimy więc, że Boratini różnymi sposobami dążył do maksymalizacji zysku wynikającego z dzierżawy mennic. Szukanie oszczędności, to geneza pojawienia się boratynek z przebitą datą roczną. Na początku 1661 r. w mennicy krakowskiej pozostało sporo stempli zdatnych jeszcze do użytku i ich nie wykorzystanie byłoby czystym marnotrawstwem. Był tylko jeden problem, a mianowicie na stemplach rewersów widniał rok 1660.

Wygląd

W mennicy krakowskiej zdecydowano, że najlepszym sposobem na wykorzystanie stempli z 1660 r. będzie zaklepanie na stemplach cyfry 0 i nabicie w tym miejscu puncy z rzymską cyfrą I. W taki sposób powstały wszystkie stemple tej bardzo rzadkiej serii boratynek.

Rys.1. Boratynka z przebitym rokiem emisji 1660/I - rewers

Zasadnicze różnice między monetami tej serii sprowadzają się do ozdobników nad koroną orła, niewielkich różnic wizerunku orła, trzech portretów królewskich i dwóch odmian napisu otokowego rewersu.

Ozdobniki nad koroną orła

W mennicy krakowskiej przez cały 1660 r. trwały prace nad powstaniem najdoskonalszego wizerunku orła na rewersie boratynek. Kolejne projekty orłów powodowały, że trzeba było znaleźć miejsce na rewersie na dużą głowę orła i wysoką koronę, a to wymuszało zmiany ozdobników nad koroną orła na coraz mniejsze od rozety do kropki, co doskonale widać na poniższym przykładzie. Dlatego też na przebitkach znajdziemy rozetki, gwiazdki i kropki. Dodatkowo na tych stemplach, na których mimo zaklepania cyfry 0 była ona jeszcze zbyt widoczna nabijano dodatkową kropkę.

Rys.2. Rewersy boratynek – przykłady ozdobników

Rzymska cyfra w dacie

Wśród kolekcjonerów funkcjonowały różne teorie starające się wytłumaczyć dlaczego na przebitkach pojawiła się dotąd nieznana w mennicy rzymska cyfra jeden, a nie arabska. Moim zdaniem zastosowanie arabskiej cyfry mogłoby sugerować, że tak przebita cyfra 0 jest błędem zauważonym i poprawionym w mennicy, a tak przecież nie było. W tym miejscu trzeba zaznaczyć, że mennica krakowska jest jedyną mennicą, w której do tej pory nie znaleziono boratynek z błędem na stemplu za wyjątkiem kropki odbitej w złym miejscu na jednej z odmian. Ta mennica wybijała boratynki starannie i bez błędów. Stąd właśnie pomysł na rzymską jedynkę, która od razu jest zauważana. Takie działanie miało podkreślać, że przebita cyfra daty to nie błąd, a intencjonalne działanie mennicy. Mało tego, bo data z rzymską cyfrą jeden tak się spodobała, że zaczęto ją stosować na wszystkich monetach bitych w mennicy krakowskiej w 1661 r.

Rys.3. Przykłady rzymskiej cyfry I na monetach z 1661 r. emitowanych w mennicy krakowskiej

Portrety króla

Posługując się nomenklaturą przyjętą w katalogu boratynek Cezarego Wolskiego[64] wszystkie portrety należą do jednej, małej odmiany portretu królewskiego, która na monetach z przebitą datą występuje w trzech podstawowych wariantach, dla których cechą wyróżniającą jest wielkość i kształt kokardy na końcu wieńca. Trzeba jednak zaznaczyć, że w ramach każdego wariantu istnieją niewielkie różnice. Wśród monet z mojego archiwum wyodrębniłem aż 14 portretów na podstawie takich właśnie drobnych różnic.

Rys.4. Odmiany portretu królewskiego na boratynkach z przebitym rokiem 1660/I

[64]/ Cezary Wolski, Roman Godek "Miedziane szelągi Jana Kazimierza Wazy z lat 1659-1666. katalog. Lublin 2023.

Orły

Na rewersach monet z przebitą datą występuje duża różnorodność orłów wynikająca z używania do bicia monet stempli z wielu miesięcy produkcji w 1660 r. Kilka przykładów na zdjęciach poniżej.

Rys.5. Odmiany orłów na boratynkach z przebitym rokiem 1660/I

Szukając jakiejś powtarzalnej cechy na potrzeby klasyfikacji orłów zwróciłem uwagę na herb Snopek w tarczy na piersi orła i na tej podstawie wyróżniłem dwa podstawowe warianty, ale każdy może wybrać swój sposób opisania monet z tej serii.

wariant I wariant II

Rys.6. Herb Snopek na boratynkach z przebitym rokiem 1660/I

Odmiany – rozetka

Rys.7. Mały portret króla I, orzeł I

Rys.8. Mały portret króla I, orzeł II

Rys.9. Mały portret króla II, orzeł I

Rys.10. Mały portret króla II, orzeł I, dodatkowa kropka na cyfrze 0

Rys.11. Mały portret króla III, orzeł I

Odmiany – gwiazdka

Rys.12. Mały portret króla I, orzeł I

Rys.13. Mały portret króla I, orzeł I, dodatkowa kropka na cyfrze 0

Rys.14. Mały portret króla III, orzeł I

Odmiany – kropka

Rys.15. Mały portret króla I, orzeł I

Rys.16. Mały portret króla I, orzeł II

Rys.17. Mały portret króla I, orzeł I, dodatkowa kropka na cyfrze 0

Rys.18. Mały portret króla I, orzeł I, dodatkowa kropka na cyfrze 0, POLO w napisie otokowym

Rys.19. Mały portret króla II, orzeł I

Rys.20. Mały portret króla III, orzeł I

Wielkość emisji

Rozważania na temat wielkości emisji tej serii monet oparte są na grząskim gruncie spekulacji i szacunków, bo nie ma żadnych materiałów źródłowych. Pewne jest jedynie to, że w ciągu 15 lat zbierania dzięki poszukiwaniom własnym, pomocy kolekcjonerów z kraju i zagranicy zgromadziłem w swoim archiwum zdjęcia 41 monet z przebitą datą 166/0/1 z mennicy krakowskiej. Jak dotąd nie odnaleziono monet z przebitą datą z innych mennic, co pozwala na stwierdzenie, że ten proceder miał miejsce tylko w Krakowie. Analiza monet wskazuje, że monety bito nadającymi się do wykorzystania stemplami z 1660 r. na początku 1661 r. Moim zdaniem produkcja tych monet miała miejsce w pierwszym lub dwóch tygodniach stycznia. W tym czasie w mennicy trwały przygotowania do produkcji w nowym roku. Pracowano nad stemplami monet miedzianych, srebrnych i złotych, przygotowywano krążki monet itp. To był ten czas, który pracownicy zajmujący się bezpośrednio biciem monet mogli poświęcić na wyszukanie zdatnych do użycia stempli z roku poprzedniego, zaklepać cyfrę 0 w dacie, nabić tę rzymską jedynkę i bić monety. Zazwyczaj w mennicy pracowano od świtu do zmierzchu, bo bicie monet przy świecach utrudnia precyzję. Pracowano w parach. Jeden pracownik bił monety, a drugi

podkładał krążki i zbierał wybite monety. Można szacować, że doświadczona para pracowników wybijała 20 monet na minutę, a więc ok. 1200 na godzinę. W styczniu długość dnia wynosi około 8 godzin i można założyć, że w tym czasie wybijano około 9 tys. monet. Tygodniowa produkcja pary pracowników to ok. 50 tys. monet. Mennica krakowska była w porównaniu do mennicy ujazdowskiej niewielką mennicą. Wybito w niej tylko 16,4 mln sztuk boratynek z 90 mln sztuk przewidzianych w kontrakcie, a bito jeszcze monety kruszcowe. Założyłem, że biciem monet z przebitą datą zajmowały się 2 – 3 pary pracowników przez 2 tygodnie, co pozwala na oszacowanie nakładu w granicach około 300 tys. sztuk monet. Ale to tylko spekulacje. Nie jesteśmy również w stanie odpowiedzieć na pytanie o ilość monet wybitych jedną parą stempli. Używano stempli, którymi w 1660 r. wybito tysiące monet. Jedne były w lepszym stanie, a inne w gorszym. Jedne mogły wytrzymać kilkaset uderzeń młotka, a inne kilka tysięcy.

Rys.21. Przykłady rewersów boratynek z przebitym rokiem 1660/I

Dlatego też próbując oszacować rzadkość tych monet nie można stosować skali rzadkości odnoszącej się do wielkości emisji tej serii, bo jej nie znamy, a jedynie do tego jak często pojawiają się w przestrzeni publicznej. Warto też pamiętać, że produkcja wszystkich boratynek w mennicy krakowskiej, to jedynie około 0,9% całej emisji tych monet.

Statystyka

rozeta	gwiazdka	kropka	dwie kropki	POLO	kropka/ gwiazdka	kropka/ rozeta	
4	5	9	5	2	2		29

+ 2 monety bez możliwości identyfikacji ozdobnika.

		4				1	5

2	1	3					7

+ 1 moneta bez możliwości identyfikacji ozdobnika.

Rys.22. Zestawienie boratynek z przebitym rokiem 1660/I pod kątem odmian

Z perspektywy 15 lat poszukiwań i osiągniętych rezultatów uważam miedziane szelągi Jana Kazimierza z przebitą datą roczną 166/0/1 za monety bardzo rzadkie i trudne do zdobycia.

Zakończenie

Epizodyczna seria miedzianych szelągów Jana Kazimierza licząca obecnie 14 odmian i niewiele znanych egzemplarzy jest kolejnym przykładem na to jak niezwykle interesującą jest emisja boratynek. Osoby zainteresowane zbieraniem monet są zazwyczaj przytłoczone wielkością emisji sięgającą prawie 2 miliardów sztuk, niechlujnym biciem i bardzo słabym stanem zachowania większości tych monet. Dopiero przy bliższym poznaniu okazuje się, że w tej masie monet pospolitych znajdziemy krótkie i rzadkie serie takie jak opisane monety z przebitą datą, z ciekawymi napisami otokowymi, wspaniałymi portretami królewskimi, hybrydy świadczące o wędrówkach pracowników między mennicami, a także monety pięknie zachowane. Takie monety zachwycają kunsztem ówczesnych mistrzów, którzy na krążkach o średnicy 16 – 17 mm tworzyli prawdziwe dzieła sztuki. Moim zdaniem boratynki to najpiękniejsze monety zdawkowe Polski królewskiej, a jednocześnie kryjące jeszcze wiele tajemnic do odkrycia. Zachęcam do zbierania tych monet.

Rys.23. Boratynki emitowane za panowania Jana Kazimierza

Bardzo dziękuję kolekcjonerom za informacje, zdjęcia, za wszelką pomoc, której mi udzielają w badaniach i popularyzowaniu emisji miedzianych szelągów króla Jana Kazimierza.

Zdzisław Szuplewski

Wieści z Oddziału Gdańskiego PTN

Relacja „Z życia oddziału" w ostatnim wydaniu Gdańskich Zeszytów Numizmatycznych sprzed ponad roku zakończona została na omówieniu wydarzeń w miesiącu wrześniu 2024 r. Od tego czasu sporo działo się zarówno w naszym oddziale, jak i na szczeblu władz centralnych Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego.

Kolejne październikowe spotkanie odczytowe w 2024 r. trzeba było odwołać z przyczyn od nas niezależnych, ale już w następnym miesiącu członkowie i sympatycy naszego oddziału wybrali się z wizytą do Zielonej Bramy – Oddziału Muzeum Narodowego w Gdańsku na prezentowaną tam ekspozycję pt. „Wspólnoty pracy i wiary. Cechy w miastach Prus Królewskich". Na wystawie można było zobaczyć zabytki związane z działalnością cechów w miastach dawnych Prus Królewskich licznie zachowane w zbiorach Muzeum Narodowego w Gdańsku oraz w muzeach regionu. Dzięki nim można było poznać ich historie, a za ich pośrednictwem także historie ludzi, którzy ich użytkowali. Eksponaty na ekspozycji pochodziły zarówno ze zbiorów muzealnych, jak i zabytkowych kościołów, archiwów i bibliotek. Więcej na temat wystawy można znaleźć tutaj: https://www.mng.gda.pl/wystawy/wspolnoty-pracy-i-wiary-cechy-w-miastach-prus-krolewskich/

Na grudniowym spotkaniu, które mogło się już odbyć w Muzeum Gdańska, kolega Paweł Powirski przedstawił prezentację „Aukcja stulecia, czyli co sprzedano w 1847 r." Była to aukcja dubletów z kolekcji Gdańskiego Gimnazjum Akademickiego przeprowadzona 20 sierpnia 1847 r. w małej Sali Gdańskiego Gimnazjum. Znalazły się na niej m.in. rarytasy zaprezentowane na ilustracjach poniżej: medal Władysława IV Wazy, wybity w Gdańsku w 1637 r., a wykonany przez Jana Höhna (starszego) dla upamiętnienia zwycięstwa nad Moskwą, Turcją

i Szwecją, kolejny medal autorstwa Jana Höhna na 100 – lecie Gimnazjum Akademickiego w Gdańsku, medal gdański upamiętniający złote gody Aegidiusa Glagau i Barbary Rosenau oraz medal z 1670 r. z okazji zaślubin Michała Korybuta Wiśniowieckiego z Eleonorą Marią.

Rys.1. Paweł Powirski z Gdańskiego Oddziału PTN podczas prezentacji „Aukcja stulecia, czyli co sprzedano w 1847 r." – zebranie Gdańskiego Oddziału PTN w Sali Edukacyjnej Ratusza Głównego Miasta w dniu 5.12.2024 r.

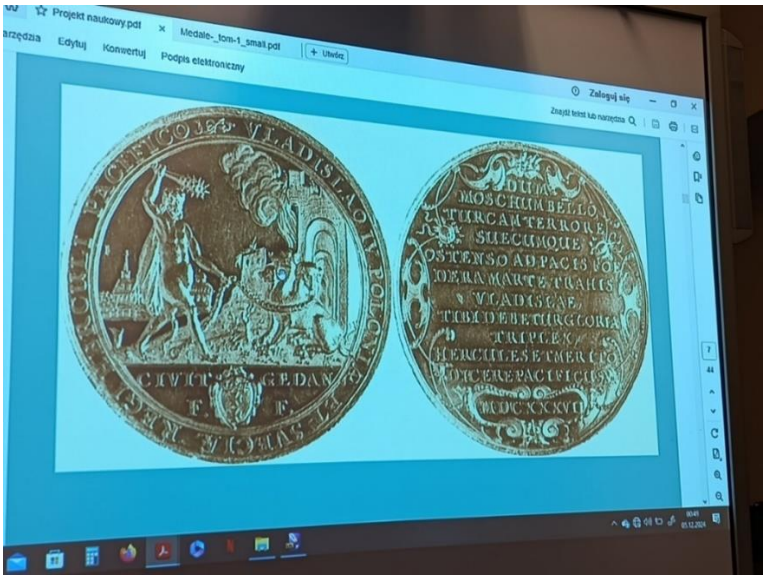

Rys.2. Wizerunek medalu z 1637 r. autorstwa Jana Höhna (starszego) dla upamiętnienia zwycięstwa króla Władysława IV Wazy nad Moskwą, Turcją i Szwecją

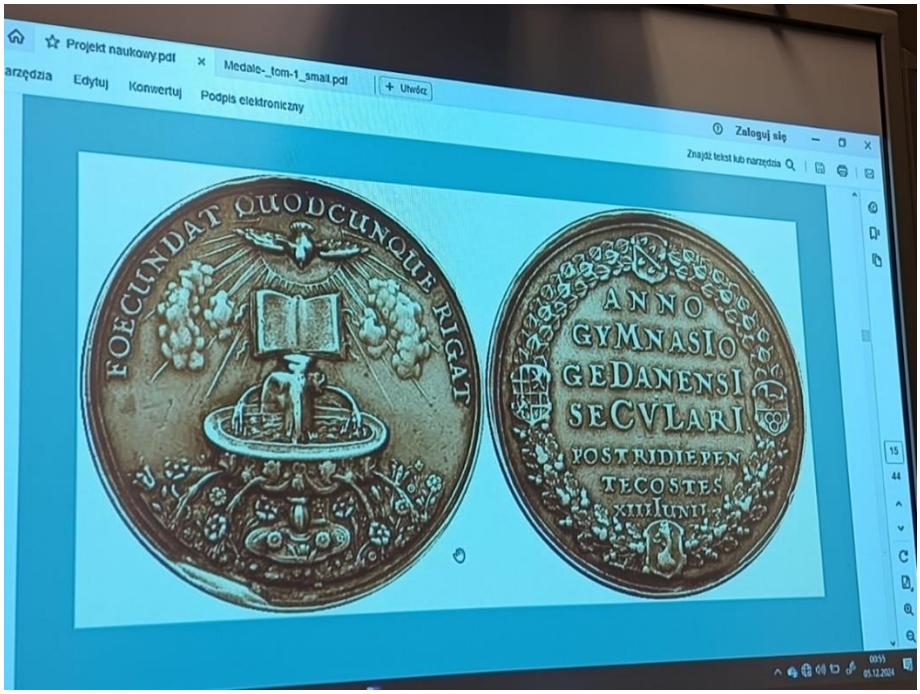

Rys.3. Wizerunek medalu z 1658 r. autorstwa Jana Höhna (starszego) dla upamiętnienia 100–lecia Gimnazjum Akademickiego w Gdańsku

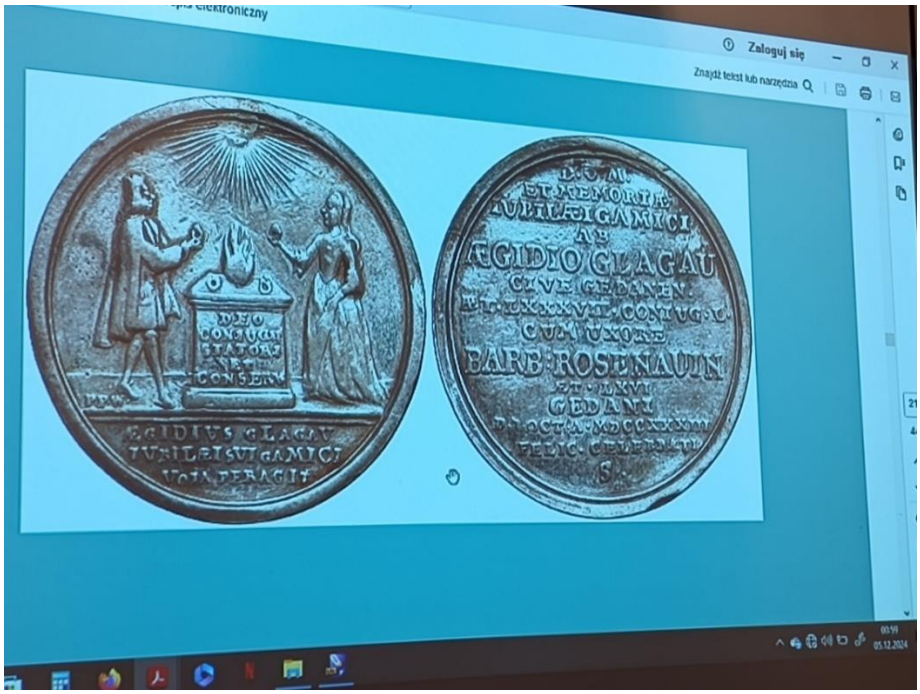

Rys.4. Wizerunek medalu z 1734 r. autorstwa Petera Paula Wernera dla upamiętnienia złotych godów Aegidiusa Glagau i Barbary Rosenau

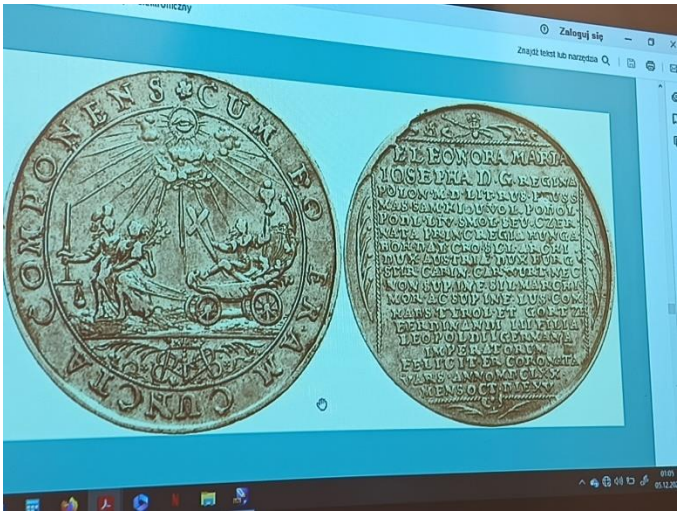

Rys.5. Wizerunek medalu z 1670 r. dla upamiętnienia zaślubin Michała Korybuta Wiśniowieckiego z Eleonorą Marią Józefą Habsburżanką

Rys.6. Zebranie Gdańskiego Oddziału PTN w Sali Edukacyjnej Ratusza Głównego Miasta w dniu 5.12.2024 r.

Na początku 2025 r. przez dwa miesiące (w styczniu i lutym) z powodu niedostępności Muzeum Gdańska, trzeba było kolejny raz odwołać spotkania Towarzystwa. Udało się spotkać dopiero w marcu na zebraniu sprawozdawczym, na którym przedstawiciele zarządu zaprezentowali sprawozdania z działalności merytorycznej oraz finansowej oddziału za 2024 r. Komisja Rewizyjna zarekomendowała udzielenie absolutorium zarządowi, do czego obecni się przychylili. Na spotkaniu omawiano także bieżące sprawy organizacyjne oraz dyskutowano nad planami dalszej działalności.

Spotkanie kwietniowe było z kolei poświęcone naszym zmarłym kolegom Antoniemu Ziółkowskiemu i Miłoszowi Frąckowiakowi. Biogramy zaprezentowała pisząca te słowa, a osoby obecne na spotkaniu podzieliły się swoimi wspomnieniami związanymi z tymi postaciami.

Przypomnijmy, że Antoni Ziółkowski, w pracy zawodowej związany był z koleją, a w życiu prywatnym zainteresowany medalierstwem i numizmatyką. Był autorem i współautorem licznych wystaw medalierskich. Wspominany jest jako wspaniały człowiek o dużej wiedzy, kulturze i dobroci.

Miłosz Frąckowiak był pracownikiem naukowym, wieloletnim wykładowcą na Wydziale Budowy Okrętów Politechniki Gdańskiej, z zamiłowania zaś kolekcjonerem znaczków, a przede wszystkim medali. Był autorem licznych wystaw medalierskich o szerokim zakresie tematycznym oraz wielu publikacji w postaci katalogów, artykułów i opracowań monograficznych.

Rys.7. Zebranie Gdańskiego Oddziału PTN w Sali Edukacyjnej Ratusza Głównego Miasta w dniu 4.04.2025 r.

Rys.8. Zebranie Gdańskiego Oddziału PTN w Sali Edukacyjnej Ratusza Głównego Miasta w dniu 4.04.2025 r.

W maju odczyt pt. "Malbork i pieniądz", wygłosiła Romualda Włodarczak, wieloletni kustosz Gabinetu Numizmatycznego Muzeum Zamkowego w Malborku. Romualda Włodarczak jest autorką licznych wystaw numizmatycznych, m.in. przepięknej ekspozycji „Czar srebra, magia złota", „W kręgu monet i medali Prus Królewskich", a także wystąpień na temat monet krzyżackich, malborskich oraz numizmatów z czasów Prus Królewskich. W trakcie wystąpienia zaprezentowała pieniądz malborski od czasów krzyżackich do współczesności.

Rys.9. Romualda Włodarczak podczas prezentacji „Malbork i pieniądz" – zebranie Gdańskiego Oddziału PTN w Sali Edukacyjnej Ratusza Głównego Miasta w dniu 8.05.2025 r.

Rys.10. Romualda Włodarczak podczas prezentacji „Malbork i pieniądz" – zebranie Gdańskiego Oddziału PTN w Sali Edukacyjnej Ratusza Głównego Miasta w dniu 8.05.2025 r.

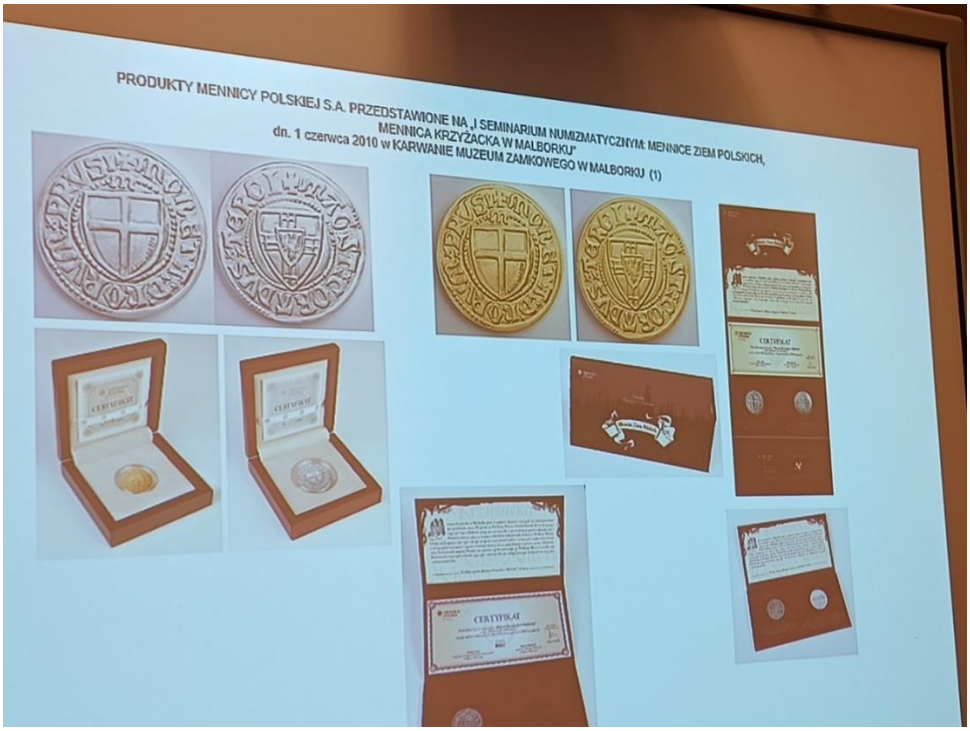

Rys.11. Wizerunki produktów Mennicy Polskiej S.A. podczas prezentacji „Malbork i pieniądz" – zebranie Gdańskiego Oddziału PTN w Sali Edukacyjnej Ratusza Głównego Miasta w dniu 8.05.2025 r.

Rys.12. Wizerunki produktów Mennicy Polskiej S.A. podczas prezentacji „Malbork i pieniądz" – zebranie Gdańskiego Oddziału PTN w Sali Edukacyjnej Ratusza Głównego Miasta w dniu 8.05.2025 r.

Ostatnie czerwcowe spotkanie przed wakacjami niestety znowu nie mogło się odbyć. Natomiast po przerwie wakacyjnej we wrześniu podczas odczytu pt. "Na marginesie wielkiej sztuki", Małgorzata Gizińska zaprezentowała działalność artystyczną współczesnego elbląskiego rzeźbiarza Waldemara Cichonia, który mimo utraty wzroku cały czas tworzy rzeźby w drewnie, ceramice, brązie i kamieniu, a także marginalnie medale.

Rys.13. Zebranie Gdańskiego Oddziału PTN w Sali Edukacyjnej Ratusza Głównego Miasta w dniu 4.09.2025 r.

Rys.14. Zebranie Gdańskiego Oddziału PTN w Sali Edukacyjnej Ratusza Głównego Miasta w dniu 4.09.2025 r.

W październiku spotkanie zostało zorganizowane w Muzeum Stanisława Szukalskiego w Gdyni. Jest to niedawno powstałe muzeum poświęcone zapomnianemu, kontrowersyjnemu artyście, stosunkowo niedawno na nowo okrytemu dla odbiorców sztuki. Stanisław Szukalski był rysownikiem, malarzem i rzeźbiarzem, wizjonerem i skandalistą. Był jednym z najoryginalniejszych polskich artystów XX wieku, w jednej chwili okrzykniętym „największym polskim artystą XX wieku", w następnej wyśmiewanym, spychanym na margines i przez lata skazanym na zapomnienie. W latach 70. XX w. został odkryty na nowo przez amerykańskich artystów komiksowych z Kalifornii, w tym przez rodzinę DiCaprio, którzy zafascynowali się jego dorobkiem i osobowością. Dla Polski odkryty przez twórcę nowo utworzonego prywatnego Muzeum Stanisława Szukalskiego w Gdyni – Orłowie.

Rys.15. Przedstawiciele Gdańskiego Oddziału PTN w Muzeum Stanisława Szukalskiego w Gdyni-Orłowie w dniu 3.10.2025 r.

Rys.16. Przedstawiciele Gdańskiego Oddziału PTN w Muzeum Stanisława Szukalskiego w Gdyni-Orłowie w dniu 3.10.2025 r.

Rys.17. Projekt medalu autorstwa Stanisława Szukalskiego prezentowany w Muzeum Stanisława Szukalskiego w Gdyni-Orłowie

W listopadzie odczyt na interesujący temat „Pogranicza numizmatyki. Odważniki i wagi monetarne" wygłosił nasz kolega Paweł Powirski. Odważniki monetarne używane były w okresie średniowiecza i wczesnej epoki nowożytnej do sprawdzania prawidłowej wagi, a tym samym wartości monet kruszcowych, najczęściej złotych i srebrnych. Przechowywane były wraz z precyzyjną wagą w postaci zestawów, odpowiadających masie konkretnych nominałów monet będących w obiegu, często w eleganckich drewnianych futerałach. Niezbędne były zwłaszcza w handlu międzynarodowym, gdzie w obiegu znajdowały się monety z różnych krajów.

Rys.18. Paweł Powirski z Gdańskiego Oddziału PTN podczas prezentacji „Pogranicza numizmatyki. Odważniki i wagi monetarne"– zebranie Gdańskiego Oddziału PTN w Sali Edukacyjnej Ratusza Głównego Miasta w dniu 7.11.2025 r.

Rys.19. Zebranie Gdańskiego Oddziału PTN w Sali Edukacyjnej Ratusza Głównego Miasta w dniu 7.11.2025 r.

Rys.20. Prezentacja wag i odważników podczas zebrania Gdańskiego Oddziału PTN w Sali Edukacyjnej Ratusza Głównego Miasta w dniu 7.11.2025 r.

Na ostatnim spotkaniu Gdańskiego Oddziału PTN w grudniu 2025 r. Małgorzata Gizińska przedstawiła najważniejsze aktualności ze środowiska numizmatycznego. Omówiła przebieg swojej wizyty na uroczystościach 70–lecia olsztyńskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego, które odbyły się 20 października 2025 r. w Sali Kopernikowskiej Muzeum Warmii i Mazur na Zamku w Olsztynie.

Rys.21. Medal wydany z okazji 70-lecia Oddziału PTN w Olsztynie

Rys.22. Uczestnicy obchodów 70-lecia Oddziału PTN w Olsztynie **w** Muzeum Warmii i Mazur na Zamku w Olsztynie

Małgorzata Gizińska zreferowała także swoją obecność 21 listopada 2025 r. wraz z kilkoma emerytowanymi kustoszami numizmatykami muzeów w Malborku (Romualda Włodarczak), Bydgoszczy (Irena Borowczak) i Warszawy (Tomasz Bylicki) na Kolegium Numizmatycznym zorganizowanym w Muzeum Miedzi w Legnicy. Na tym spotkaniu przedstawiono historię i teraźniejszość zbioru Działu Numizmatycznego legnickiego muzeum oraz zakup największej w historii Muzeum Książąt Lubomirskich we Wrocławiu prywatnej kolekcji monet wczesnośredniowiecznych Dyskutowano także na temat polityki gromadzenia zbiorów w muzeach, wymaganej przy składaniu wniosków o dofinansowanie do Ministerstwa.

Rys.23. Powitanie uczestników Kolegium Numizmatycznego organizowanego w siedzibie Muzeum Miedzi w Legnicy

Goście mieli także możliwość zwiedzenia wystawy „Pieniądz Piastów", która została zorganizowana w związku z jubileuszem tysiąclecia koronacji Bolesława Chrobrego w 1025 r., jednocześnie pierwszego emitenta rodzimych monet oraz w związku z 350. rocznicą śmierci ostatniego panującego przedstawiciela dynastii piastowskiej ks. legnicko – brzeskiego Jerzego Wilhelma. Wystawa miała na celu ukazanie ewolucji mennictwa piastowskiego. Tytuł wystawy nawiązuje do pracy pt. „Pieniądz Piastów, Od Czasów najdawniejszych do roku 1300 rozbiorem źródeł współczesnych i wykopalisk, oraz porównaniem typów menniczych objaśnione", wydanej w 1847 r., autorstwa prekursora badań nad mennictwem piastowskim Kazimierza Stronczyńskiego. Ekspozycja jest hołdem złożonym temu badaczowi.

Rys.24. Ekspozycja „Pieniądz Piastów" - Muzeum Miedzi w Legnicy

Rys.25. Numizmaty na ekspozycji „Pieniądz Piastów" - Muzeum Miedzi w Legnicy

Małgorzata Gizińska zreferowała także przebieg zebrania prezesów Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego, które odbyło się 8 grudnia 2025 r. w Warszawie. Spotkanie zorganizowano w związku z zaistniałymi podczas Walnego Zjazdu Delegatów PTN perturbacjami oraz związanymi z tym późniejszymi zmianami we władzach centralnych i aktualną kondycją Towarzystwa.

Rys.26. Zebranie prezesów oddziałów PTN – Warszawa, 8.12.2025 r.

Ważnymi dla Oddziału Gdańskiego PTN wydarzeniami w 2025 r. było także ukazanie się dwóch nowych wydawnictw. Pierwszym z nich było wydawnictwo autorstwa naszego członka dra hab. inż. Dariusza Świsulskiego, prof. PG pt. „Polskie szkolnictwo wyższe w drobnej sztuce użytkowej. Monety, medale, znaczki".

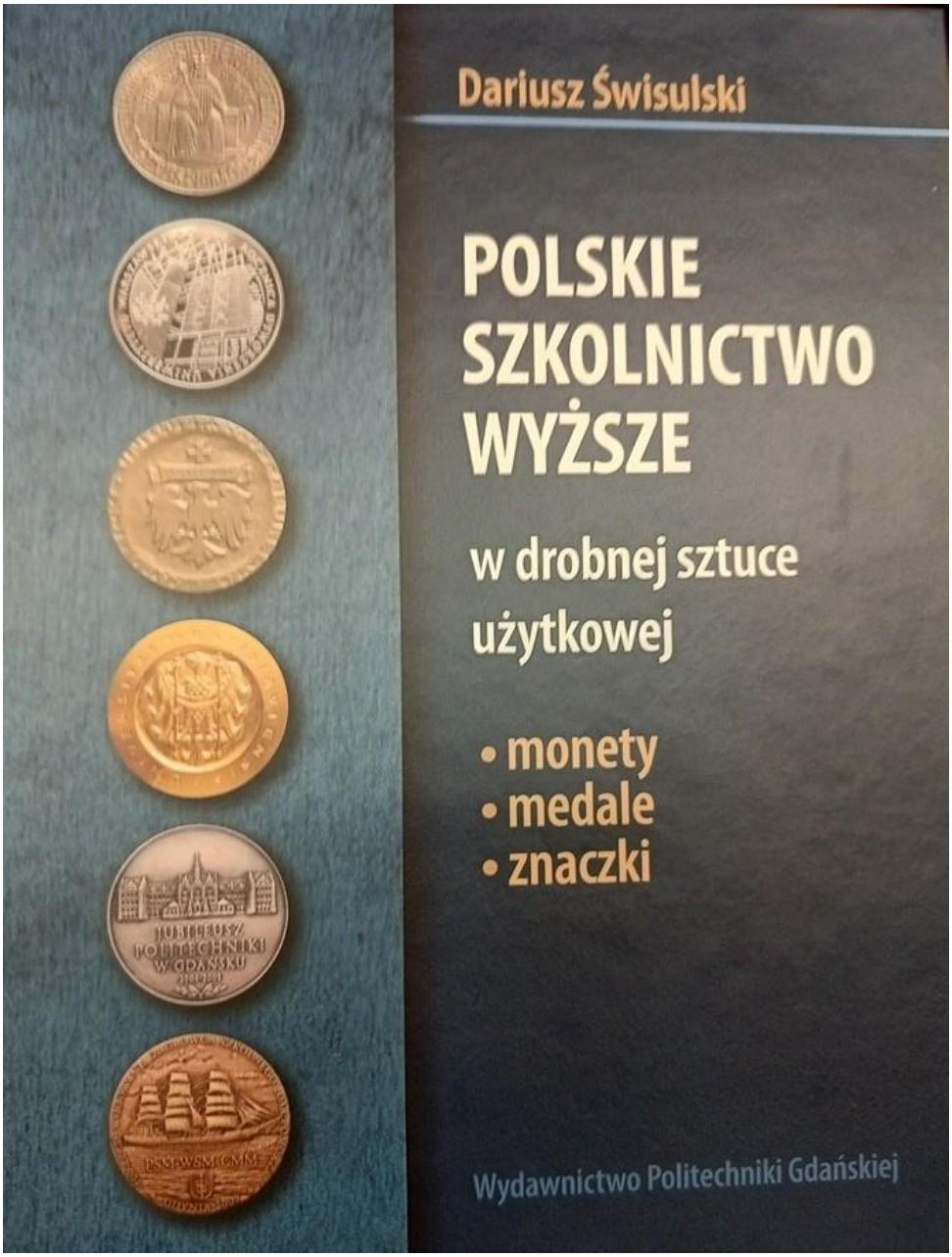

Rys.27. Strona tytułowa publikacji autorstwa dra hab. inż. Dariusza Świsulskiego, prof. PG „Polskie szkolnictwo wyższe w drobnej sztuce użytkowej. Monety, medale, znaczki"

Drugim wydawnictwem, powstałym także z inicjatywy dra hab. inż. Dariusza Świsulskiego, prof. PG było opracowanie pt. „Medale członków i sympatyków Oddziału Gdańskiego Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego 1969 – 2025".

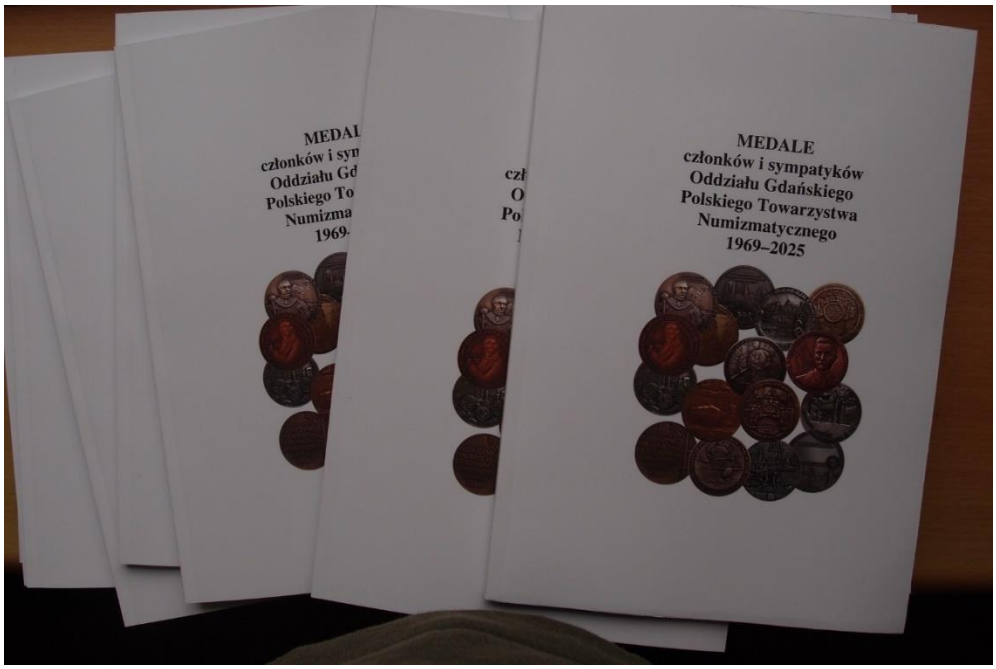

Rys.28. Publikacja autorstwa dra hab. inż. Dariusza Świsulskiego, prof. PG „Medale członków i sympatyków Oddziału Gdańskiego Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego 1969 – 2025"

W drugiej połowie 2025 r. odeszło na zawsze dwóch zasłużonych członków gdańskiego oddziału PTN.

9 września 2025 r. zmarł komandor dr n. med. Bogumił Filipek, specjalista medycyny morskiej, tropikalnej, hiperbarycznej oraz emerytowany pracownik naukowy Instytutu Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni. Autor wielu opracowań naukowych w tej dziedzinie. W środowisku numizmatycznym znany był jako pasjonat i kolekcjoner licznych medali okolicznościowych o różnorodnej tematyce, przede wszystkim jednak poświęconych miastu Gdyni i marynistyce. Był współautorem wydawnictw: „Medale Marynarki

Wojennej 1918 – 2008", „Polskie szkolnictwo morskie w medalierstwie, „Medale Gdyni i z Gdynią związane 1920 – 2006" oraz drugiego wydania tejże publikacji pt. „Medale Gdyni". Zaprezentowane w ostatniej publikacji medale w większości pochodziły z jego prywatnej kolekcji oraz ze zbiorów kilkunastu mieszkańców tego miasta. Bogumił Filipek zawsze chętnie dzielił się swoją wiedzą i zbiorami, Jego medale prezentowane były na ponad 100 wystawach medalierskich w kraju i zagranicą, m.in. w Lizbonie na Expo 2000 i polskim sejmie w 2010 roku. Prezentował również swoje zbiory na licznych ekspozycjach w Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni, gdzie trafiła niemal cała jego kolekcja medali. Wygłaszał także liczne odczyty – zarówno w naszym stowarzyszeniu, jak i w innych kręgach.

W ostatnim czasie, ze względu na poważne problemy zdrowotne nie uczestniczył już czynnie w naszej działalności stowarzyszeniowej, jednak zawsze pozostawał w kontakcie z nami i był oraz na zawsze pozostanie obecny w naszej pamięci.

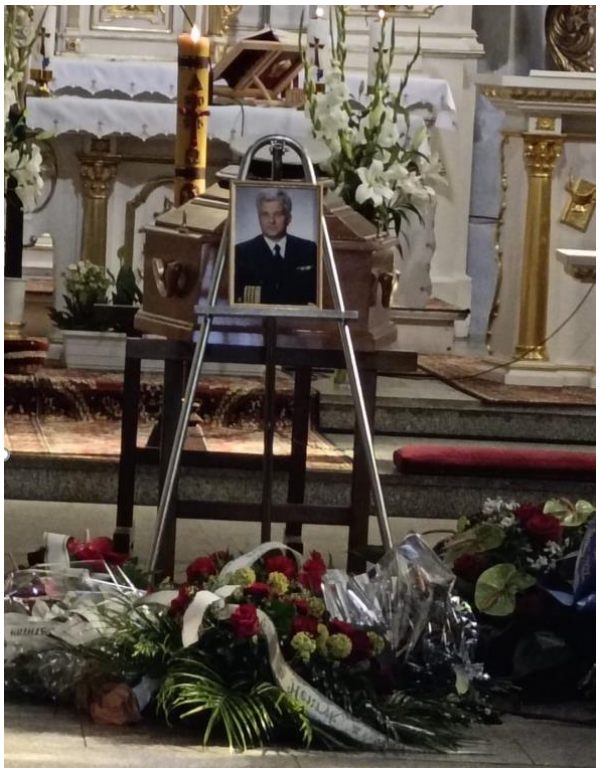

Rys.29. Uroczystość pogrzebowa śp. komandora Bogumiła Filipka.

Kolejną wielką stratą dla naszego oddziału była śmierć Aleksandra Kuźmina, który zmarł 19 grudnia 2025 r. Aleksander dla wielu członków Gdańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego był wielkim autorytetem i wspaniałym wzorem do naśladowania. Z zawodu był matematykiem i informatykiem, z zamiłowania zaś pełnym pasji numizmatykiem, sfragistykiem i heraldykiem. W naszym Stowarzyszeniu działał z wielkim zaangażowaniem od prawie pół wieku. Od 1991 r. aktywnie uczestniczył w działaniach zarządu Gdańskiego Oddziału, a przez ponad dekadę, w latach 2003 – 2014, pełnił w nim funkcję prezesa. W latach 1995 – 2001 działał także w strukturach najwyższych władz Towarzystwa, by w okresie 2001 – 2003 stanąć na jego czele jako prezes. Jego wielką zasługą było zainicjowanie w 1988 r. wydania periodyku pt. „Gdańskie Zeszyty Numizmatyczne". Przez wiele lat pełnił rolę jego redaktora i współtwórcy. Publikował w nim liczne artykuły i zapraszał do współpracy wielu interesujących autorów. To pismo stało się dla wielu odbiorców — także spoza Trójmiasta — ważnym źródłem wiedzy oraz piękną wizytówką gdańskiego środowiska numizmatycznego. Uzupełniało profesjonalną literaturę, popularyzowało mennictwo, falerystykę i medalierstwo, z sukcesem łącząc pasję z nauką. Aleksander Kuźmin publikował również w innych polskich czasopismach numizmatycznych, brał aktywny udział w licznych sesjach i sympozjach naukowych raz popularnonaukowych. Wielokrotnie wygłaszał interesujące prelekcje w macierzystym oddziale Towarzystwa, a także był zapraszany do innych oddziałów w Polsce. Był autorem publikacji poświęconych między innymi technice menniczej i fałszerstwom monet, katalogów żetonów sopockiego kasyna gry oraz Gdyni w numizmatyce. Nie wahał się przy tym podejmować tematów trudnych, wymagających cierpliwości i długich, żmudnych badań. Sam również organizował liczne sesje popularno-naukowe upamiętniające ruch numizmatyczny i jednocześnie uczące, jak patrzeć na przedmioty, które potrafią wiele powiedzieć o przeszłości. Miał ogromną wiedzę z dziedziny numizmatyki

i heraldyki, a jako rzeczoznawca z ramienia Zarządu Głównego przez wiele lat służył kompetencją i doświadczeniem. Dla wielu z nas był kimś, kto nie tylko odpowiadał na pytania i rozwiewał wątpliwości, ale podpowiadał i zachęcał do kolejnych działań oraz potrafił rozbudzić dalszą dociekliwość. W 2013 r. otrzymał tytuł członka honorowego Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego, który był pięknym podsumowaniem Jego zasług. Odznaczony został również medalem Oddziału Gdańskiego „Merentibus – Zasłużony" i w dowód naszej wdzięczności mianowany jego honorowym prezesem.

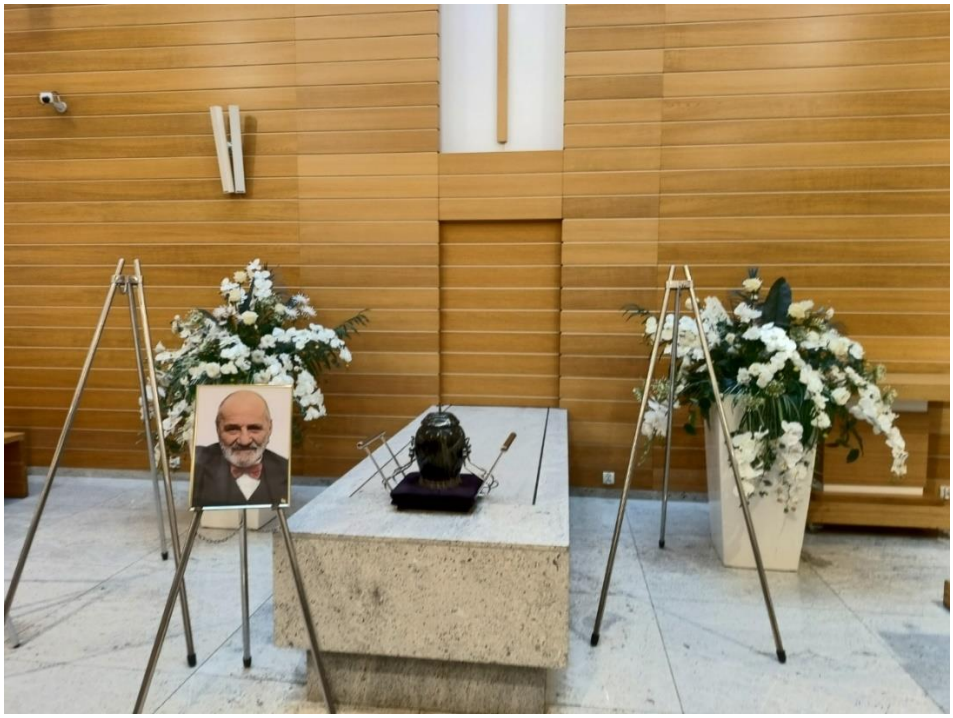

Rys.30. Uroczystość pogrzebowa śp. Aleksandra Kuźmina

MG

INFORMACJE

Spotkania Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego Oddział w Gdańsku odbywają się w każdy pierwszy wtorek miesiąca (oprócz lipca i sierpnia o godz. 17:00 w Sali Edukacyjnej Muzeum Gdańska znajdującej się w Ratuszu Głównego Miasta (wejście od ulicy Piwnej) - otwarte spotkania połączone z odczytami.

MUZEUM GDAŃSKA

Zachęcamy do opłacania składek członkowskich przelewem na konto Oddziału Gdańskiego Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego. Nr konta:

04 2030 0045 1110 0000 0363 7630

Strona internetowa PTN O/Gdańsk: **http://ptngdansk.pl**

Na stronie internetowej:

- zapowiedzi bieżących wydarzeń (odczyty, wystawy),
- informacja o wcześniejszych wydarzeniach numizmatycznych,
- informacja o wszystkich wydanych do tej pory Gdańskich Zeszytach Numizmatycznych łącznie z pełnymi tekstami w wersji elektronicznej,
- informacja o medalach wydanych przez OG PTN,
- informacja o publikacjach na tematy numizmatyczne członków OG PTN,
- informacja o władzach OG PTN,
- linki do ciekawych stron numizmatycznych.

Profil Oddziału Gdańskiego PTN na Facebooku:

https://www.facebook.com/pages/Polskie-Towarzystwo-Numizmatyczne-Oddział-w-Gdańsku/604906942928047

ZAPRASZAMY

GDAŃSKIE ZESZYTY NUMIZMATYCZNE
Czasopismo Oddziału Gdańskiego Polskiego Towarzystwa Numizmatycznego